

ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА ПЕРІОД 2021-2027 РОКІВ

		Стор.
I.	Вступ	3
II.	Зміст та основні цілі Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років	4
III.	Характеристика поточного стану довкілля Херсонської області	10
IV.	Характеристика стану довкілля, за умови прийняття Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років	24
V.	Основні екологічні проблеми Херсонської області	32
VI.	Зобов'язання у сфері охорони довкілля	35
VII.	Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років	39
VIII.	Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років	48
IX.	Обґрунтування вибору виправданих альтернатив	58
X.	Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	62
XI.	Резюме нетехнічного характеру інформації	67

I. Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально - економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Одним з інструментів забезпечення збалансованості Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років (далі - Стратегія) стало застосування в процесі її розроблення стратегічної екологічної оцінки (СЕО). СЕО - це системний і запобіжний процес, що здійснюється з метою аналізу потенційного впливу на довкілля документів стратегічного характеру, а також з метою інтегрування результатів оцінки в процес прийняття рішень.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) - це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку».

Поеднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якістю життя нинішнього та прийдешніх поколінь.

II. Зміст та основні цілі Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років

Місія Стратегії визначена як збереження та розвиток унікального людського капіталу та природних ресурсів Херсонщини - конкурентоздатної території Східної Європи, де люди щасливо живуть, успішно працюють та зручно подорожують.

Стратегічне бачення розвитку Херсонської області:

Територія активного громадянського суспільства, толерантності, взаєморозуміння, доступних публічних просторів. Область, орієнтована на розвиток креативних індустрій, туризму, сільськогосподарської переробки, зрошення та логістики на основі інноваційних технологій, з екологічно безпечним виробництвом та комфортним буттям.

Бажана «траєкторія» розвитку Херсонської області, що має призвести до реалізації місії та досягнення стратегічного бачення, визначається трьома стратегічними цілями. Кожна з цих цілей конкретизується в операційних цілях. Для кожної операційної цілі розроблені оперативні завдання (табл. 1).

Стратегічні й операційні цілі та завдання Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 роки

Таблиця 1

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
Стратегічна ціль 1. Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів	1.1. Розвиток інноваційних індустрій та діджиталізації	1.1.1. Забезпечити підтримку інвестиційних процесів та просування інвестиційних пропозицій
		1.1.2. Сприяти розвитку підприємництва, в тому числі у сільській місцевості
		1.1.3. Забезпечити надання адміністративних послуг на основі цифрових технологій
		1.1.4. Забезпечити підтримку комерціалізації науки, розвиток креативних індустрій
		1.1.5. Забезпечити цифровий розвиток області
	1.2. Розвиток сільських територій, зрошення, органічного сільськогосподарського виробництва, рибного господарства	1.2.1. Забезпечити розвиток систем зрошення на основі сучасних екологічних енергозберігаючих технологій
		1.2.2. Створити умови для підтримки малого, середнього фермерства та кооперативного руху, просування продукції на зовнішні ринки
		1.2.3. Створити умови для виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та запровадження замкнутих

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
		циклів виробництва при її переробці з використанням новітніх технологій
		1.2.4. Забезпечити стандартизацію і контроль якості продукції
		1.2.5. Забезпечити відтворення біологічних ресурсів
		1.2.6. Створити умови для підвищення конкурентоспроможності місцевих виробників, диверсифікації виробництва та розвитку туризму на сільських територіях
	1.3. Переробка сільськогосподарської продукції на засадах смарт-спеціалізації	1.3.1. Підтримка крафтових виробництв
		1.3.2. Забезпечити розвиток переробки плодоовочевої продукції
	1.4. Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей	1.4.1. Створити умови для промоції туристичного продукту
		1.4.2. Покращити якість туристичних послуг
		1.4.3. Подовжити туристичний сезон
		1.4.4. Створити умови для розвитку внутрішнього туризму
	1.5. Розвиток транспортної інфраструктури та сполучення	1.5.1. Забезпечити подальший розвиток авіаційних перевезень пасажирів і вантажу
		1.5.2. Покращити автотранспортну доступність
		1.5.3. Розвиток водного транспорту
Стратегічна ціль 2. Демографічний та просторовий розвиток	2.1. Херсонщина – територія здорового життя	2.1.1. Створити умови для розвитку високоспеціалізованої та спеціалізованої медичної допомоги з використанням електронних систем
		2.1.2. Покращити доступність та якість первинної медичної допомоги
		2.1.3. Забезпечити розбудову системи громадського здоров'я на регіональному рівні
		2.1.4. Забезпечити умови для розвитку курортів
		2.1.5. Створити умови для розвитку фізичної культури і спорту
	2.2. Розвиток людського капіталу	2.2.1. Забезпечити доступність дошкільної освіти

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
	для забезпечення продуктивної зайнятості населення	2.2.2. Оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти, спрямована на забезпечення якісної доступної освіти
		2.2.3. Впровадити нові сучасні форми роботи в науково-технічному напрямі позашкільної освіти
		2.2.4. Забезпечити інноваційний розвиток університетів як науково-освітніх центрів для потреб ринку праці
		2.2.5. Забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для потреб ринку праці
	2.3. Створення комфортних умов для проживання населення	2.3.1. Розбудувати мережу об'єктів життєзабезпечення на території області
		2.3.2. Підвищити спроможність регіону попереджати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій
		2.3.3. Підвищити ефективність просторового планування в області
		2.3.4. Забезпечити соціальний захист населення та гендерну рівність
	2.4. Збереження та розвиток культурного простору	2.4.1. Забезпечити розвиток центрів культури та просвіти як сучасних громадських просторів
		2.4.2. Відродити та забезпечити розвиток народних традицій, культури і мистецтв національних та етнічних меншин, що проживають на Херсонщині
		2.4.3. Забезпечити збереження культурної спадщини, у тому числі музеєфікацію пам'яток археології та створення історико-культурних заповідників
	2.5. Кожна дитина у щасливій родині	2.5.1. Забезпечення реформування системи інституційного догляду та виховання дітей
		2.5.2. Розвиток ефективної та спроможної системи підтримки зростання дітей у сім'ї
		2.5.3. Забезпечення якісного альтернативного догляду дітей, які залишились без піклування батьків, з метою запобігання потраплянню таких дітей до закладів інституційного догляду та виховання
Стратегічна ціль 3. Екологічна безпека та	3.1. Забезпечення загальнонаціо-	3.1.1. Забезпечити дотримання міжнародних стандартів екологічного поведіння на території Херсонської

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
ресурсозбереження	нальних інтересів у сфері захисту довкілля	області
		3.1.2. Формування екологічної мережі на території області
		3.1.3. Збереження та відтворення лісової екосистеми області
		3.1.4. Створити та забезпечити функціонування системи моніторингу за станом водних об'єктів та берегових ліній
		3.1.5. Забезпечити очищення стічних вод у басейні р. Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів
	3.2. Покращення управління відходами	3.2.1. Покращити збір та утилізацію відходів
		3.2.2. Налагодити систему поводження з небезпечними відходами
	3.3. Енергетично безпечна територія	3.3.1. Створити систему моніторингу раціонального використання енергетичних ресурсів у Херсонській області
		3.3.2. Забезпечити розвиток та модернізацію енергетичної інфраструктури області для підвищення можливостей виробництва та збереження енергії з відновлювальних джерел
		3.3.3. Забезпечити пропорційний доступ до енергетичних ресурсів усіх територіальних громад області

Відповідно до **Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року** державна екологічна політика спрямована на досягнення таких стратегічних цілей:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Аналіз відповідності цілей Стратегії стратегічним цілям державної екологічної політики, визначених Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (далі - стратегічні цілі державної екологічної політики), представлено в таблиці 2.

Аналіз відповідності цілей Стратегії стратегічним цілям державної екологічної політики визначених «Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року»

Таблиця 2

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Стратегічні цілі Стратегії		
	1. Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів	2. Демографічний та просторовий розвиток	3. Екологічна безпека та ресурсо-збереження
1. Інформування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та	+	++	++
2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	++	++	++
3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально- економічного розвитку України	+	+	++
4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	++	++	++
5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	+	+	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

«++» - цілі Стратегії добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;

«+» - цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються, проте не узгоджені в стратегії. Необхідно тісніше пов'язати цілі на наступних етапах планування та/або на рівні заходів;

«0» - цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики нейтральні по відношенню одні до одних

«-» - цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики не узгоджуються, але можуть бути узгоджені. В рамках наступного планування потрібні спеціальні заходи, спрямовані на узгодження цілей стратегії та стратегічних цілей державної екологічної політики

«--» - цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово суперечать одні одним. Необхідні термінові заходи, сформовані на уточнення цієї цілі Стратегії

Стратегічна ціль 1 «Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів» передбачає аграрно-технологічний розвиток економіки на інноваційних засадах, відтворення

біологічних ресурсів (аквакультури), розвиток бізнес-екосистеми регіону, забезпечення підтримки комерціалізації науки, модернізацію транспортної інфраструктури, нарощення туристично-рекреаційного потенціалу. Аналіз показує, що цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються. Проте необхідно тісніше пов'язати цілі на наступних етапах планування та/або на рівні заходів, особливо в частині забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку.

Стратегічна ціль 2 «Демографічний та просторовий розвиток» спрямована на збереження та розвиток людського капіталу, створення умов для комфортного та безпечного проживання мешканців, забезпечення розвитку регіону, громади, особи. Отже вона добре узгоджується з 1, 2 та 4 стратегічними цілями державної екологічної політики.

Стратегічна ціль 3 «Екологічна безпека та ресурсо-збереження» направлена на забезпечення дотримання міжнародних стандартів екологічного поводження на території області, формування екологічної культури, охорону та раціональне використання водних ресурсів, розв'язання проблеми негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області, здійснення екологічного моніторингу та інформування громадськості про стан довкілля. Тому напрям принципово узгоджується з усіма стратегічними цілями державної екологічної політики.

Узгодженість стратегічних цілей Херсонської області з ключовими секторами розвитку була також проаналізована. Позначка «х» використовується там, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв'язок.

Таблиця 3

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Стратегічні цілі Стратегії		
	1. Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів	2. Демографічний та просторовий розвиток	3. Екологічна безпека та ресурсо-збереження
Економіка й торгівля	X	X	X
Промисловість та інфраструктура	X	X	X
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	X	X	X
Транспорт і дороги	X	X	X
Екологія і природні ресурси	X	X	X
Освіта й молодь	X	X	X
Здоров'я, соціальний захист, сім'я й дитина	X	X	X
Культура й туризм	X	X	X
Обмін інформацією	X	X	X

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Стратегічні цілі Стратегії		
	1. Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів	2. Демографічний та просторовий розвиток	3. Екологічна безпека та ресурсозбереження
Комунальне господарство	X	X	X
Територіальний розвиток, земля й	X	X	X

III. Характеристика поточного стану довкілля Херсонської області

Херсонська область розташована у південній частині України, в басейні нижньої течії р.Дніпро в межах Причорноморської низини, омивається Чорним і Азовським морями.

На сході Херсонська область межує із Запорізькою, на північному заході – з Миколаївською, на півночі – з Дніпропетровською областями, на півдні по Сивашу та Перекопському перешийку – з Автономною Республікою Крим. По території області проходить державний кордон протяжністю 458 км, у тому числі по морях: Чорному – 350 км, Азовському – 108 км.

Як природно-територіальний комплекс Херсонщина розташована в південно-західній частині Східноєвропейської рівнини, її степовій зоні. Усі лісові масиви, за винятком плавнів, штучного походження.

Територію області перетинають Дніпро та Дніпро-Бузький лиман, а лівобережну частину – р. Інгулець. Унікальним явищем міжнародного значення є дельта Дніпра. Її водно-болотні угіддя знаходяться під захистом Рамсарської конвенції, ратифікованої Україною 15 листопада 1997 року.

Лівобережна частина області має переважно рівнинний рельєф та балочну місцевість уздовж Каховського водосховища та Дніпро-Бузького лиману. Правобережну частину характеризують рівнинно-подові, балочні, яружні, схилі, заплавно-терасові типи місцевості. В геоморфологічному відношенні область має найбільші абсолютні відмітки висот і слабкий похил на південь до узбережжя Чорного моря. Розчленованість рельєфу незначна.

Населення Херсонської області становить 1037,7 тис. осіб (на 01 січня 2019 року). Маючи значну площу – 28,5 тис. кв. км (4,7% території України), Херсонщина є слабозаселеною.

Середня щільність населення області складає 37 осіб на кв. км і розподіляється нерівномірно – від 12 осіб на кв. км у Іванівському районі до 43 осіб на кв. км у Білозерському.

Область має значний потенціал для залучення інвестицій, розвитку системи розселення та підвищення антропогенного навантаження для території без шкоди для довкілля.

Забезпечення екологічної сталості та ресурсозбереження є основою сучасного господарювання. І хоча структура економіки області майже не містить підприємств, які створюють пряму загрозу стану навколишнього середовища,

вона має велику кількість суб'єктів господарювання, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням природних ресурсів.

Земельні ресурси

У структурі земельного фонду Херсонської області 71,3% складають землі сільськогосподарського призначення, 15,2% - землі під водою, 5,4% - ліси та лісовкриті площі, 8,1% - інші землі.

Розораність території області –62,7%, що є вище за середній рівень по країні (53,9%), сільськогосподарських земель – 87,9%. У складі сільськогосподарських земель сільськогосподарські угіддя становить 1966,5 тис. га, або 96,9%.

Територіально Херсонська область знаходиться в межах степової кліматичної зони. За ґрунтовими та природно- кліматичними критеріями область умовно поділяється на сім основних природно-сільськогосподарських районів:

Бериславський природно-сільськогосподарський район охоплює Бериславський, Великоолександрівський, Високопільський, Нововоронцовський райони та частину Білозерського. Площа сільськогосподарських угідь – 415,2 тис. га.

Ґрунтовий покрив району складається в основному з чорнозему південного з важко- та середньосуглинковим механічним складом з переважанням крупнопилуватої фракції – це визначає схильність ґрунтів до процесів дефляції та ерозії.

Площа подових ґрунтів (близько 10% ріллі) характеризується досить потужним гумусованим профілем (60 – 70 см) та відзначається низькою водопроникністю, значною вологоємністю при невеликому запасі доступної для рослин вологи. Ґрунтам притаманне короткострокове сезонне перезволоження, вони потребують регулювання водно-повітряного режиму.

Нижньосірогозький природно-сільськогосподарський район об'єднує Великолепетиський, Верхньорогачицький, Горностаївський, Нижньосірогозький, частину господарств Каховського та Іванівського районів.

Площа сільськогосподарських угідь – 490,3 тис. га.

Переважаючі ґрунти (понад 80%) – високопродуктивні чорноземи південні солонцюваті, які передаються під впливом дефляції.

Ґрунти потребують проведення протидефляційних заходів.

Білозерський природно-сільськогосподарський район включає господарства Білозерського району і райони міста Херсона. Загальна площа сільськогосподарських угідь – 104,8 тис. га.

Ґрунтовий покрив району представлений темно-каштановими ґрунтами в комплексі із солонцями, що займають близько 70% ріллі. Ґрунти характеризуються розвиненим гумусованим профілем з середньо- і важкосуглинковим механічним складом, дефляційно небезпечні.

За рахунок зрошення водами Дніпровського лиману та р. Інгулець у ґрунтах спостерігається вторинне осолонцювання, місцями затоплення і підтоплення територій. Такі масиви потребують проведення меліоративних заходів.

Олешківський природно-сільськогосподарський район розташований на піщаних аренах тераси р.Дніпро та об'єднує господарства Голопристанського, Олешківського, Каховського районів та м. Нова Каховка. Площа сільськогосподарських угідь складає 47,3 тис. га.

У ґрунтовому покриві переважають чорноземи осолоділі здебільшого супіщаного механічного складу, які характеризуються слабкою гумусованістю (0,96%), потужним ґрунтовим профілем, низькою поглинальною здатністю, слабкою оструктуреністю, високою водопроникністю, малою вологоємністю, а також низькою забезпеченістю поживними речовинами. Ґрунти значною мірою перебувають під впливом дефляції і потребують проведення відповідних заходів збереження.

Скадовський природно-сільськогосподарський район охоплює територію Скадовського району, частину господарств Голопристанського, Олешківського, Каховського районів і належить до тераси дельти р.Дніпро. Площа сільськогосподарських угідь – 272,2 тис. га.

Ґрунтовий покрив району представлений здебільшого темно-каштановими ґрунтами та їх комплексами з солонцями.

Ґрунти характеризуються легким механічним складом, добре розвиненим гумусовим профілем зі слабкою структурою, що характеризується значною водопроникністю на слабосолонцюватих ґрунтах і дуже низькою на сильно солонцюватих ґрунтах та солонцях. Це, у свою чергу, викликає технологічні ускладнення при поливах.

На зрошуваних землях відзначається наявність вторинно осолонцюваних ґрунтів, подекуди – засолення та підтоплення, що зумовлює інтенсивне вимивання поживних речовин, погіршення фізичних властивостей ґрунту. Інтенсивне навантаження на ґрунт, при проведенні механічних обробітків, обумовлює його переущільнення – утворення в орному та підорному горизонтах щільних прошарків, які значно погіршують водопроникність ґрунту.

Чаплинський природно-сільськогосподарський район. До його складу входять Чаплинський, Каланчацький і декілька господарств Новотроїцького району. Загальна площа сільськогосподарських угідь – 236,7 тис. га.

Ґрунтовий покрив представлений темно-каштановими ґрунтами та їхніми комплексами із солонцями, які характеризуються гумусованим профілем потужністю 40 – 48 см, значною солонцюватістю та слабкою оструктуреністю орного шару.

Генічеський природно-сільськогосподарський район охоплює територію Генічеського, Новотроїцького та частину господарств Іванівського району. Площа сільськогосподарських угідь – 349,5 тис. га.

Характеристика ґрунтів району аналогічна до Чаплинського природно-сільськогосподарського району. Землі, які зрошуються упродовж багатьох років мінералізованими артезіанськими водами, вторинно осолонцювані, засолені та потребують меліоративного покращення.

Стан ґрунтів

У сучасних умовах стан використання земельних ресурсів області не завжди відповідає вимогам їх охорони, оскільки в результаті антропогенної

діяльності порушено екологічно безпечне природокористування, в першу чергу порушено допустиме співвідношення площ угідь, зокрема ріллі, пасовищ, сінокосів, земель водного та лісового фондів.

Надмірне розширення площі ріллі призвело до порушення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь: ріллі, природних кормових угідь, лісів та водойм, що негативно позначилося на стійкості агроландшафтів і обумовило значну техногенну ураженість екосфери. Особливу тривогу викликає зниження родючості ґрунтів області. Характерними процесами в ґрунтах є щорічний від'ємний баланс гумусу, зниження вмісту поживних елементів, декальцинація ґрунтів, підвищення кислотності, погіршення фізичних, фізико-хімічних показників.

Одна з головних проблем землекористування в області – деградація ґрунтів. Дуже високий рівень сільськогосподарського освоєння території, посушливий клімат з частими суховійними вітрами призводять до вітрової ерозії, а в районах з вираженим рельєфом має місце інтенсивна водна ерозія ґрунтів. Усього зазнають водної ерозії близько 264,3 тис. га, або 13,4% загальної площі сільськогосподарських угідь.

Дефляційно небезпечною є практично вся територія області площею 1706,3 тис. га, або 86,6% від загальної площі сільськогосподарських угідь.

Серед сільськогосподарських угідь впливу ерозії внаслідок високої розораності 90,3% найбільшою мірою зазнають орні землі.

Ерозія і дефляція обумовлюють втрату гумусу, азоту, фосфору, калію й інших живильних речовин, знижуючи їхній вміст у ґрунті та негативно впливаючи на їх баланс, особливо гумусу. Середньорічні втрати гумусу в ґрунтах становлять 0,3 тонн/га, що обумовлено недосконалою культурою землеробства.

На якісному стані земельних ресурсів позначаються й інші негативні чинники, такі як засоленість, солонцюватість тощо.

Крім того, на стан земельних ресурсів і цілого ряду об'єктів галузей економіки істотно впливають гідрометеорологічні та небезпечні екзогенні геологічні процеси і явища (руйнування узбережжя Чорного моря, берегів річок та водосховищ тощо).

На фоні глибокого порушення екологічної рівноваги між природними та зміненими господарською діяльністю угіддями, інтенсивного прояву ерозії найбільшу небезпеку для ґрунтового покриву Херсонської області становить агрохімічна деградація, тобто прискорене збіднення ґрунтів на елементи родючості, погіршення реакції ґрунтового середовища, гумусового стану ґрунтів і поживного режиму.

Відмічено негативну тенденцію до зменшення площ з високим і підвищеним вмістом гумусу та їх трансформацію до нижчих агрохімічних класів, що пояснюється припиненням внесення органічних добрив та насиченням площ просапними культурами.

У сучасному землеробстві створені вкрай несприятливі умови, коли агрохімічний стан ґрунтів погіршується не в результаті перевантаження агросистеми надмірно високими дозами агрохімікатів, а внаслідок глибокого порушення основного екологічного закону агрохімії, за яким вимивання

поживних речовин з ґрунту необхідно компенсувати внесенням екологічно доцільних норм добрив.

Лісові ресурси

Ліси Херсонщини є переважно штучного походження (за винятком плавнів уздовж р. Дніпро та малих річок) і виконують в основному екологічні, водоохоронні, захисні та рекреаційні функції. Площа лісового фонду області (за даними Головного управління Держземагенства у Херсонській області на 01 січня 2017 року, становить 152,1 тис. га, у тому числі вкрита лісовою рослинністю – 130,7 тис. га.

Лісові масиви розташовані нерівномірно, найбільш великі – в Олешківському, Голопристанському районах та м.Нова Каховка. Лісистість у середньому по області становить 4,6% і коливається від 0,8% до 20,4%.

За площею лісових насаджень домінують хвойні (61%) і твердолистяні (26%) породи. Переважаючими у складі наведених груп порід є сосна й акація.

Загальний запас деревостанів складає 11 млн куб.м, у тому числі хвойних лісових насаджень – 6,5 млн куб.м.

Загальна площа природно-заповідних територій та об'єктів на землях лісогосподарського призначення на 01 січня 2019 року становить 32,5 тис. га (45% від земель, вкритих лісовою рослинністю).

Мінерально-сировинні ресурси області

Мінерально-сировинна база як найважливіша складова частина природних ресурсів має виняткове значення не тільки для розвитку економіки області, але і є гарантією її безпеки та обумовлює перспективні стратегічні напрями стійкого соціально-економічного розвитку. Однак дані геологорозвідувальних робіт свідчать, що корисні копалини в межах області обмежено поширені.

Мінерально-сировинна база області на 53,1% складається з корисних копалин будівельної галузі, на 36,8% – із прісних та мінеральних підземних вод, решта – паливно-енергетичні та гірничо-хімічні корисні копалини, мінеральні солі та лікувальні грязі.

На території Херсонської області враховано 96 родовищ нерудних корисних копалин (піски, вапняки, суглинки), 1 родовище марганцевих руд, 1 родовище природного газу, 50 ділянок родовищ питних і технічних підземних вод, 6 родовищ мінеральних вод, у тому числі 3 мінеральні лікувальні термальні, 3 родовища лікувальних грязей та 1 родовище промислових йодних вод.

Перспективними напрямками розширення мінерально-сировинної бази є розвідка родовищ:

- корисних копалин для будівництва, а саме пісків, прогнозні ресурси яких на території області є одними з найбільших в Європі, та вапняків;

- мінеральних лікувальних термальних вод у межах курортної зони Арабатської Стрілки на базі Північно-Сиваського родовища промислових йодних вод та Скадовської курортної зони. На увагу заслуговують поклади лікувальних грязей оз. Сиваш.

За наявними даними Південно-Української гідрогеологічної експедиції, станом на 01 січня 2018 року для розробки родовищ в області Державним

балансом запасів корисних копалин України враховано 7 родовищ вапняків, придатних для випалювання на вапно, із запасами 89,6 млн тонн (або 12,65% від загальних запасів України). На даний час у промисловій розробці перебувають Західно-Тягинське родовище (ПАТ «Таврійська будівельна компанія») та Старосільське родовище (ПАТ «АрселорМіттал Берислав»).

В області розвідано понад 20 родовищ будівельного піску, з яких 11 родовищ із загальними запасами 194,39 млн куб. м враховано Державному балансі запасів корисних копалин України (до промислової розробки залучено три родовища будівельного піску – Шабовське, Каланчацьке та Кардашинське).

Розвідано родовище марганцевих руд (Федорівське родовище) з експлуатаційними запасами корисних копалин 31,5 млн тонн, що забезпечить термін його експлуатації не менше 30 років.

Відомо 39 родовищ будівельного каменю, з яких 16 враховано у Державному балансі запасів корисних копалин України, зокрема:

- 2 родовища каменю пиляного, з яких розробляється одне (Львівське родовище пиляних вапняків);

- 20 родовищ цегельно-черепичної сировини із запасами 38,432 млн куб.м (або 1,58% від загальних запасів України), з яких розробляється одне – Камишанське родовище (ПАТ «Таврійська будівельна компанія»);

- 2 родовища бутового каменю, фракційного та нефракційного щебеню та вапняку, площею 418 га та 20 га, що розташовані на територіях смт Біла Криниця та с. Давидів Брід Великоолександрівського району.

Найбільш актуальною на сьогодні є розробка вже розвіданого родовища мергелю (сировини для виготовлення цементу) із запасами сировини при видобуванні 100 тонн на добу на 100 років, розташованого в с. Заповіт на території Бобровокутвської сільської ради Великоолександрівського району.

У 1976 році введено у дослідно-промислову розробку Стрілківське газове родовище (початкові запаси газу затверджені в обсягах 3087 млн куб.м за категорією С1 та 996 млн куб.м за категорією С2). Накопичений видобуток газу за весь період його розробки складає 1907,3 млн куб. м, або 61,8% від балансових запасів.

Водні ресурси та водокористування

Гідрографічна сітка Херсонської області представлена р. Дніпро з Каховським водосховищем (довжина в межах області – 200 км), р. Інгулець (180 км) та 24 малими річками загальною довжиною 373,7 км.

В області налічується 430,5 тис. га земель водного фонду, в тому числі:

- природні водотоки (річки, потічки та інші) – 10,7 тис. га;
- озера, лимани, прибережні замкнуті водойми – 327,9 тис. га;
- водосховища – 64,3 тис. га;
- ставки – 12,3 тис. га;
- канали – 15,3 тис. га.

При цьому розташування природних водних об'єктів надзвичайно нерівномірне, вони сконцентровані в основному в західній та центральній частинах території, в той час як східна частина безводна.

Водозабезпечення області відбувається за рахунок ресурсів поверхневих

вод та Причорноморського басейну підземних вод. Прогнозні ресурси підземних вод по районах розподілені нерівномірно, показник коливається від 11,6 тис. куб. м/добу (Високопільський район) до 735,4 тис. куб. м/добу (Олешківський район).

Наявні водні ресурси забезпечують потреби населення та секторів економіки в повному обсязі.

Основним джерелом зрошення в Херсонській області є Каховське водосховище, яке перетинає область з півночі на південь протяжністю 100 км.

Постачання населенню питної води здійснюється з підземних джерел та одним водозабором з Каховського магістрального каналу, з якого вода після очищення та знезараження подається до Іванівського групового водопроводу.

Річки південної степової частини України, в тому числі і Херсонщини, використовуються в першу чергу для малого зрошення сільськогосподарських угідь і для водопостачання, тому влітку спостерігається зменшення водності, обміління та забруднення малих річок. В останні десятиріччя у річках виникло майже хронічне і прогресуюче захворювання. Внаслідок замулювання русла річок піднявся рівень підґрунтових вод, що призвело до заболочення русел, зниження якості води.

В окремих районах Херсонської області проблема забезпечення населених пунктів питною та поливною водою залишається однією з найгостріших. Це, зокрема, такі райони, як Високопільський, Нововоронцовський, Великоолександрівський, Бериславський, Горностаївський, Великолепетиський, Верхньорогачицький, Нижньосірогозький. Незважаючи на розташування відносно недалеко (до 30 км) від Каховського водосховища, багато степових сіл і селищ не забезпечені водою в достатній кількості, інколи вона подається лише 2 години на добу.

Із 698 населених пунктів області централізованим водопостачанням забезпечено 83,3%.

Основною проблемою в галузі водопостачання та водовідведення є фізичний знос та експлуатація енергоємного обладнання.

Протяжність аварійних комунальних водопровідних мереж становить 1663 км, або 47,1% від їх загальної протяжності, мереж водовідведення – 377,4 км, або 38,2%.

Найбільш проблемним у сфері питного водопостачання залишається питання відповідності питної води за фізико-хімічними компонентами вимогам ДсанПіНу 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» за такими показниками, як загальна жорсткість, сульфати, сухий залишок, хлориди, нітрати.

Найгірша ситуація в Нижньосірогозькому, Горностаївському, Каховському та Новотроїцькому районах.

З цієї причини у двох населених пунктах смт Високопілья (частково) та смт Партизани Генічеського району 8,1 тис. мешканців використовують привізну воду (у 2014 році привізну воду використовували у 7 сільських населених пунктах).

Потребує вивчення ситуація, що виникла з питним водопостачанням в смт

Лазурне Скадовського району, де концентрація аміаку у питній воді перевищує гранично допустиму в 1,2-3,4 рази і поступово зростає, починаючи з 2014 року.

Основні показники водокористування в Херсонській області

Таблиця 4

	Одиниця виміру	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7
Зібрано прісної води – усього	млн куб.м	1470,4	1441,8	1457,3	1422,0	1718,0
з поверхневих джерел	млн куб. м	1402,0	1377,0	1397,0	1364,0	1659,0
з підземних джерел	млн куб. м	68,4	64,8	60,3	58,0	59,0
Зібрано прісної води (на одну особу)	куб. м	1371,0	1350,1	1371,7	1347,1	1640,9
з поверхневих джерел	куб. м	1307,2	1289,4	1314,9	1292,2	1584,5
з підземних джерел	куб. м	63,8	60,7	56,8	54,9	56,4
Використано свіжої води, всього	млн куб. м	1074,0	1062,0	1037,0	989,5	1276,0
у тому числі:						
на виробництво	млн куб. м	30,5	28,1	32,8	33,8	31,0
на побутово-питні потреби	млн куб. м	45,8	44,7	40,6	40,0	39,5
на зрошення	млн куб. м	988,6	984,1	960,6	913,8	1203,0
Використано свіжої води (на одну особу), всього	куб. м	1001,4	994,5	976,1	937,4	1218,7
у тому числі:						
на виробництво	куб. м	28,4	26,3	30,9	32,0	29,6
на побутово-питні потреби	куб. м	42,7	41,9	38,2	37,9	37,7
на зрошення	куб. м	921,8	921,5	904,2	865,7	1149,0
Втрати прісної води при транспортуванні	млн куб. м	185,4	172,5	202,9	208,8	186,7
Скинуто у поверхневі водні об'єкти	млн куб. м	73,6	56,0	69,3	62,3	69,4
забруднених зворотних вод	млн куб. м	1,5	1,2	0,2	1,0	0,9
без очищення	млн куб. м	1,1	0,8	0,0	0,6	0,5
недостатньо очищених	млн куб. м	0,4	0,4	0,2	0,4	0,4
нормативно очищених	млн куб. м	25,2	23,1	22,8	22,5	21,8
Скинуто у поверхневі	куб. м	68,6	52,4	65,2	59,0	66,3

1	2	3	4	5	6	7
водні об'єкти (на одну особу)						
забруднених зворотних вод	куб м	1,4	1,1	0,2	0,1	0,9
без очищення	куб м	1,0	0,7	0,0	0,6	0,5
недостатньо очищених	куб м	0,4	0,4	0,2	0,4	0,4
нормативно очищених	куб м	23,5	21,6	21,5	21,3	20,8

Очисні споруди і каналізаційні мережі населених пунктів Херсонської області не відповідають вимогам техногенно-екологічної безпеки. Обладнання та мережі понаднормативно зношені. Існує потенційна загроза забруднення водойм, зон рекреації державного значення. Через недосконалість та зношеність систем водовідведення відбувається забруднення Дніпра, Азовського та Чорного морів недостатньо очищеними та неочищеними (аварійні скиди) стічними водами.

Гострими екологічними проблемами Херсонщини у сфері водокористування залишаються: забруднення Каховського водосховища неочищеними стічними водами м. Берислав, р.Дніпро – незнезараженими стічними водами м. Нова Каховка, вкрай незадовільний стан очисних споруд смт Каланчак та забруднення узбережжя Чорного моря стічними водами, що відводяться комунальними підприємствами м. Скадовськ та смт Лазурне Скадовського району.

Енергопостачання

Херсонська область характеризується відсутністю енергоємних галузей промисловості із застарілим виробничим фондом (вугільна, нафтогазова, хімічна, металургійна) та низькою часткою енергоємних видів економічної діяльності. Слід відмітити, що характерна особливість питомих витрат на одиницю окремих видів виробленої продукції – їх зменшення в частині палива та теплової енергії і водночас збільшення в частині витрат електричної енергії. Це є наслідком постійного зростання вартості продуктів переробки нафти та природного газу – ресурсів для отримання палива та теплової енергії – і відповідної переорієнтації на збільшення частки електроенергії у паливно-енергетичному балансі підприємств.

Специфіка постачання електроенергії споживачам Херсонської області полягає у відсутності диверсифікації джерел енергопостачання. Каховська ГЕС – єдине в області генеруюче підприємство. З огляду на обсяги споживання електроенергії для області цього недостатньо. З урахуванням величини середньорічного виробництва електроенергії Каховською ГЕС річний дефіцит складає 864 млн кВт.г електроенергії.

За певних несприятливих умов Херсонська область може з часом мати ще більший енергетичний дефіцит. Це обумовлює нагальну потребу в розвитку відновлювальної енергетики.

Частина Херсонської області, прилегла до Чорного моря, розташована на Причорноморській низині, має рівнинний рельєф, сприятливий для будівництва

вітроелектростанцій на базі вітроелектроустановок будь-яких габаритів і великих за площею сонячних електростанцій.

Наявний річний технічно досяжний потенціал відновлювальних джерел енергії, за даними науковців, в області складає: вітроенергетики – 2 860 тис. тонн, сонячної енергетики – 310 тис. тонн умовного палива на рік. Це дозволяє побудувати на території Херсонщини електростанції із загальною встановленою потужністю 4,4 ГВт.

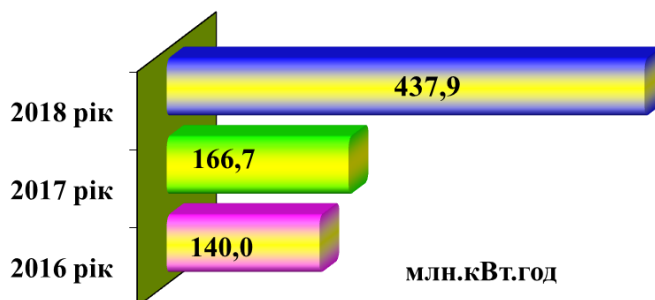
Область споживає в середньому за рік 350 млн куб. м природного газу та 2 300 млн кВт.г електроенергії, що становить 1 322 тис. тонн умовного палива.

Тобто при реалізації проектів альтернативної енергетики, за умови досягнення обласного потенціалу відновлювальних джерел енергії, в області виробництво енергоносіїв майже в 2,8 разу перевищить їх споживання.

За своїм «сонячним» потенціалом Херсонська область посідає одну з перших позицій у державі. Кількість сонячних днів на рік складає 240 днів, або 65%. Середня сонячна інсоляція на території області – 1,25 МВт/кв. м за рік.

В області вже збудовано 5 вітрових електростанцій потужністю 77,5 МВт та 32 сонячні електростанції потужністю 272,1 МВт, що забезпечило залучення понад 10 млрд грн інвестицій.

Загальний обсяг виробленої у 2018 році електроенергії об'єктами відновлювальної енергетики становить 437,9 млн кВт.год, що складає 23% від загальної генерації, або 18,2% від загального споживання електроенергії областю.

Загалом передбачається до 2020 року за рахунок відновлювальної енергетики збільшити обсяг виробництва електроенергії, довівши частку електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел, до загальної її генерації в області до 25%.

Також значна увага в області приділяється виробництву паливних брикетів (з урахуванням агропромислової специфіки регіону). На Херсонщині вже функціонують такі підприємства, які успішно переробляють лушпиння соняшнику в брикети (міста Нова Каховка і Каховка).

В області щороку накопичується приблизно 1700 тис. тонн соломи зернових культур, 13 тис. тонн лушпиння олійних культур, 22 тис. тонн відходів технічних культур.

Так, наприклад, переробка лише 35 тис. тонн лушпиння олійних і технічних культур може забезпечити 31,8 тис. тонн паливних брикетів, здатних замінити за теплотворною спроможністю 30,5 тис. тонн вугілля (кам'яне) або 15,2 млн куб. м природного газу, що становить 3% від річного обсягу його споживання.

Особливості географічних та кліматичних умов Херсонської області (значна протяжність берегової лінії морів, низинний рельєф, південне розташування), відсутність значимих джерел енергозабезпечення створюють сприятливі умови для розвитку нетрадиційної та відновлювальної енергетики. Такі особливості, як невелика щільність поселень, значна протяжність ліній електропостачання і високий ступінь зношеності енергетичного та електротехнічного обладнання у віддалених і центральних районах області, створюють сприятливі умови для децентралізованого енергозабезпечення на основі використання місцевого енергетичного потенціалу. Цьому також сприяє недостатній рівень газифікації області. Негазифікованими залишаються Великолепетиський, Горностаївський, Іванівський, Новотроїцький та Нижньосірогозький райони.

Для негазифікованих районів області перспективним напрямом розвитку відновлювальної енергетики є залучення інвесторів для створення сонячних та вітроенергопарків, міні-заводів з виробництва паливних брикетів/пілетів (з урахуванням агропромислової специфіки району) з гарантованим укладанням договорів з інвесторами на постачання палива для об'єктів бюджетної сфери територіальних громад.

Атмосферне повітря

Надходження забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення та виробничої техніки в усіх районах області переважає над викидами від стаціонарних джерел. Серед транспортних засобів за обсягом викидів лідирують автомобілі, а саме автотранспорт, що перебуває у приватній власності населення.

Крім того, існує загроза забруднення атмосферного повітря в Каланчацькому та Чаплинському районах Херсонської області, що прилягають до тимчасово окупованої АР Крим, яке попередньо пов'язано з порушенням технологічного процесу виробництва або вірогідною аварійною ситуацією на підприємстві хімічної промисловості, що спеціалізується на виготовленні титанової продукції (двоокису титану) ПрАТ «Юкрейніан кемікал продакст» (раніше – ПрАТ «Кримський Титан»), потужності якого розташовані в м. Армянськ (АР Крим). Враховуючи критичність ситуації, що ускладнюється розміщенням хімічного заводу на окупованій території АР Крим, відсутність доступу українських екологічних служб на територію підприємства, можливі наслідки для європейських країн у результаті транскордонного перенесення забруднюючих речовин невідомого походження, необхідно забезпечити моніторинг стану атмосферного повітря.

Через зменшення площі зелених насаджень та щільності лісосмуг на території Херсонської області зростає загроза пилового забруднення атмосферного повітря.

Протягом 2017 року шкідливі викиди в повітряний басейн області здійснювали 475 підприємств, від яких в атмосферу надійшло 9,6 тис.тонн забруднюючих речовин (без вуглецю діоксиду). Із загальної кількості викидів 8,3 тис.тонн, або 86,5% хімічних речовин та їх сполук, мають парниковий ефект та негативно впливають на зміну клімату. Зокрема, це викиди метану – 5,1 тис.тонн, оксиду азоту – 0,5 тис.тонн. Крім того, в атмосферу надійшло

319,6 тис.тонн діоксиду вуглецю, який має також парникову дію.

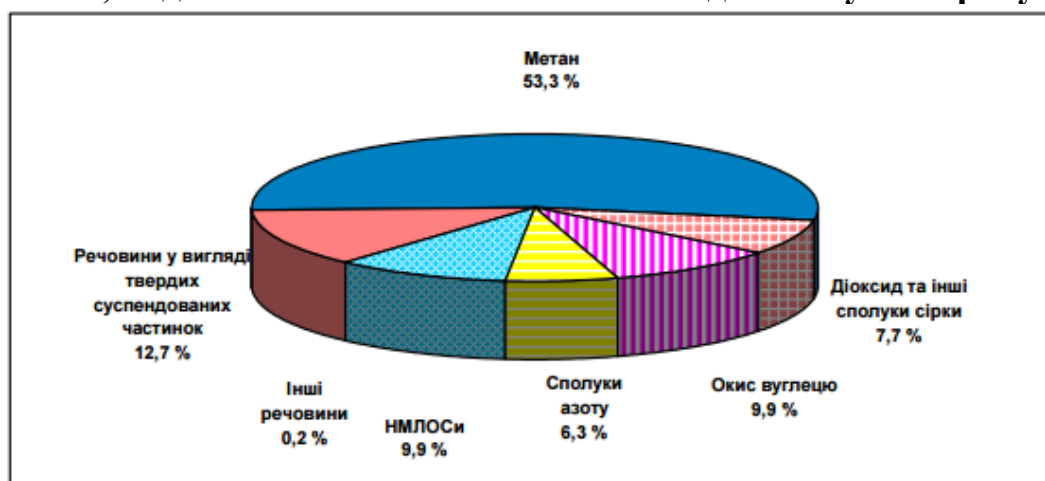
Динаміка кількості викидів забруднюючих речовин за останні роки

Таблиця 5

	2015	2016	2017
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. тонн	8,9	9,7	9,6

Структура викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення, згідно з останніми статистичними даними у 2017 року

Поводження з твердими побутовими відходами

Одним з пріоритетних завдань у сфері поводження з твердими побутовими відходами в області є захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів.

В області функціонують 302 місця видалення відходів, з яких 54 полігони твердих побутових відходів (паспортизовані) та 248 сміттєзвалищ.

На жодному з полігонів не здійснюється знешкодження фільтрату.

На полігонах твердих побутових відходів та сміттєзвалищах щороку розміщується від 0,74 до 1 млн куб. м твердих побутових відходів, централізованим збиранням яких охоплено 46% сільського та 100% міського населення.

Проведення заходів із збирання, транспортування та утилізації твердих побутових відходів передбачено схемами санітарної очистки населених пунктів.

На полігонах тверді побутові відходи знешкоджуються шляхом захоронення. Сміттесортувальні лінії та потужності з переробки відходів в області відсутні.

З метою зменшення навантаження на діючі полігони твердих побутових відходів в окремих населених пунктах розпочато впровадження роздільного збирання корисних компонентів відходів (папір, пластик, скло та інше).

Природні об'єкти та збереження біорізноманіття

Гарантом забезпечення, збереження і відтворення генофонду рослинного та тваринного світу, різноманіття природних екосистем є природно-заповідний фонд області.

Без сумніву, природно-заповідний фонд – гордість Херсонщини, про що свідчать площі території та кількість об'єктів як місцевого, так і загальнодержавного значення.

Так, природно-заповідний фонд Херсонської області має у своєму складі 81 територію та об'єкт загальною площею 346904,5041 га, в тому числі 15 об'єктів загальнодержавного значення – 306748,6041 га і 66 об'єктів місцевого значення – 28035,9 га.

Налічується 7 категорій територій та об'єктів:

- Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф.Е.Фальц-Фейна та Чорноморський біосферний заповідник;
- Азово-Сиваський національний природний парк і національні природні парки «Джарилгацький», «Олешківські піски», «Нижньодніпровський», «Кам'янська Січ»;
- 1 дендропарк загальнодержавного значення «Асканія-Нова»;
- 8 заказників загальнодержавного та 13 заказників місцевого значення;
- 30 пам'яток природи;
- 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення;
- 10 заповідних урочищ.

Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Херсонської області (показник заповідності) складає 10,6%.

Пріоритетним завданням є збільшення і розширення вже існуючих площ територій та об'єктів ПЗФ області, регіонального ландшафтного парку «Гілея», заказників місцевого значення «Карадай» та «Острів Каланчак», розширення території національного природного парку «Олешківські піски».

Здоров'я населення

Для Херсонської області характерний високий рівень захворюваності населення за такими класами хвороб, як новоутворення, розлади психіки та поведінки, що підтверджує порівняння із загальноукраїнськими показниками. Зазначене потребує активізації профілактичних заходів саме за цими напрямками.

Захворюваність населення за класами хвороб, на 100 тис. населення у 2017 році

Таблиця 6

	Усі захворювання	Деякі інфекційні паразитарні хвороби	Новоутворення	Хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	Розлади психіки та поведінки	Хвороби системи кровообігу	Хвороби органів дихання	Уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення
Херсонська область	53908,9	2195,3	1215,1	763,9	410,6	2669,3	22709,4	104
Україна	62895	2222	865	928	302	4208	28445	111

Зростання онкологічної захворюваності в області, висока частка (22,5%) хворих, виявлених у занедбаних стадіях, потребує покращення ранньої діагностики та якості спеціального лікування, докорінних змін в технологіях надання променевої терапії. Враховуючи потребу у вдосконаленні рівня надання спеціалізованої онкологічної допомоги на Півдні України на базі комунального закладу Херсонської обласної ради «Херсонський обласний онкологічний диспансер» створено Південний центр радіаційної терапії.

Значна увага приділяється питанням медичного обслуговування осіб, демобілізованих із зони АТО. Медичну допомогу демобілізованим надають усі заклади охорони здоров'я за територіальним принципом та відповідно до рівня надання такої допомоги. Головним закладом для надання стаціонарної допомоги визначено комунальний заклад «Херсонський обласний госпіталь інвалідів та ветеранів війни». Запроваджено роботу «гарячої телефонної лінії» для надання консультативних послуг учасникам антитерористичних дій та членам їх родин.

У Херсонській області створено 4 госпітальних округів: Херсонський, Таврійський, Бериславський та Генічеський (розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 197-р «Про затвердження переліку та складу госпітальних округів Херсонської області»), госпітальні ради вищезазначених госпітальних округів (за винятком Херсонського) та робочі групи, якими розроблено Регламенти та Положення про Госпітальні ради, а також перспективні Плани розвитку госпітальних округів.

Визначені багатопрофільні лікарні інтенсивного лікування, які потребують дооснащення необхідним медичним та технологічним обладнанням, автотранспортом. Існує також проблема щодо незадовільного стану доріг.

Залишаються проблеми щодо матеріально-технічного забезпечення

закладів охорони здоров'я: комп'ютерною та оргтехнікою, широкосмуговим доступом до мережі Інтернет, заміни санітарного автотранспорту (застарілий парк – 42% автомобілів понад 10 років).

Рівень забезпеченості лікарями первинної ланки для надання медичної допомоги становить 52%, у деяких районах області, а саме: Іванівському, Верхньорогачицькому, Нововоронцовському – 27,3%, 33,3% та 33,8% відповідно.

Незорієнтованість медичної інфраструктури на реалізацію системної моніторингової і профілактичної роботи з протидії характерним для області захворюванням: новоутворень, системи кровообігу, органів дихання, а також інфекційних паразитарних хвороб, що призводить до високого рівня смертності населення.

IV. Характеристика стану довкілля, за умови прийняття Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 років

Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якість життя нинішнього та майбутніх поколінь.

Операційна ціль 1.1. Розвиток інноваційних індустрій та діджиталізації

Передбачається забезпечити якісну підтримку інвестиційних процесів через створення якісних сервісів для інвесторів та забезпечення їх актуальною інформацією.

На умовах взаємодії та співробітництва науковців і бізнесу для Херсонської області буде розширюватися сфера застосування інноваційних технологій з підвищенням наукоємності виробництва та послуг.

Важливою складовою розвитку має стати процес комерціалізації науки, розвитку креативних індустрій на основі найширшого залучення молоді до участі в цих процесах.

Процес цифрової трансформації передбачає навчання персоналу та керівництва установ, проведення роз'яснювальної роботи та комунікації з громадськістю.

Підтримка малого та середнього бізнесу відбуватиметься шляхом його інформаційного та кадрового забезпечення.

Упродовж наступних років планується створити умови для забезпечення доступності публічних послуг, розвитку електронної демократії та цифрового розвитку області.

Очікувані результати:

забезпечено вільний доступ до інвестиційних ресурсів області для місцевих та міжнародних інвесторів;

усі територіальні громади можуть вільно представляти свої інвестиційні

продукти;

створено рівний доступ до інформаційних потоків на території області;
 проведено діджиталізацію адміністративних, медичних, освітніх послуг;
 наукові розробки представників науково-дослідних установ Херсонщини використовуються місцевим бізнесом;

створено єдиний портал електронних послуг, на якому поступово будуть зібрані послуги всіх центральних органів влади за єдиними стандартами;

100% державних послуг доступні онлайн.

Операційна ціль 1.2. Розвиток сільських територій, зрошення, органічного сільськогосподарського виробництва, рибного господарства

Подальший розвиток зрошуваних земель на території області відбуватиметься на основі встановлення та дотримання балансу між потребами бізнесу та можливостями екосистеми. Буде визначено та забезпечено покроковий розвиток сучасних систем зрошення з мінімальним використанням водних ресурсів на одиницю зрошуваних площ на правобережній та лівобережній частинах Херсонської області.

Якісне використання земель забезпечуватимуть системи дорадництва та підтримки для бізнесу у співпраці з науковими установами.

Умови для підтримки малого, середнього фермерства та кооперативного руху, просування продукції на зовнішні ринки забезпечуватимуть маркетингова підтримка товаровиробників та розвиток логістичних центрів – агропромислових парків, комплексних оптово-роздрібних ринків.

Особливу нішу займатиме рибництво та аквакультура як високотехнологічні процеси з подальшою переробкою і транспортуванням продукції.

Продовжуватиметься активне використання балок Каховського водосховища, Дніпровсько-Бузького лиману для виробництва товарної риби. У перспективі значного розвитку набудуть ставкові господарства, які менше піддаються впливу інших водокористувачів або не мають значних протиріч з ними.

Увесь комплекс виробництв буде забезпечено можливістю сертифікації продукції.

Очікувані результати:

розширено площі зрошуваних земель з використанням ресурсозберігаючих технологій;

забезпечено виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції;

створено та діє мережа логістичного забезпечення продажу та переробки сільгосппродукції;

забезпечено консультаційну, інформаційну підтримку малих фермерських господарств, сільських обслуговуючих кооперативів;

збільшено рибні запаси області через розвиток риборозведення;

збільшено виробництво товарної риби, організовано її переробку та логістику.

Операційна ціль 1.3. Переробка сільськогосподарської продукції на засадах смарт-спеціалізації

Оцінюючи науково-дослідний та інноваційний потенціал області в розрізі видів та підвидів економічної діяльності, а також враховуючи розвиненість необхідної інфраструктури, потенціал суміжних галузей, інвестиційну привабливість тощо, основу для смарт-спеціалізації області може сформувати такий вид економічної діяльності, як переробка сільськогосподарської продукції, зокрема плодоовочевої.

У Херсонській області наявні передумови для започаткування крафтового виробництва харчових продуктів. Це може бути виробництво сирів, вина, варення, пива, чаю, солодощів тощо. Розвиток цього напрямку розглядається як перспективний, адже Херсонщина – це водночас і аграрний, і туристичний регіон, де є попит та сировинна база для виробництва подібних товарів.

Впровадження крафтового виробництва, розширення переробки сільськогосподарської продукції шляхом заморожування, сушіння, застосування інших сучасних систем збереження продукції може слугувати потужним драйвером економічного розвитку.

Очікувані результати:

підвищено конкурентоспроможність області;

збільшено обсяги експортоорієнтовної сільськогосподарської продукції;

залучено інвестиційний ресурс у модернізацію діючих переробних підприємств та формування нових виробничих технологій.

Операційна ціль 1.4. Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей

Значні рекреаційні можливості Херсонської області розвиватимуться гармонійно – як Азовські, так і Чорноморські регіони узбережжя. Також через розвиток зеленого туризму відбуватиметься розширення надання послуг на території Нижньодніпровського національного парку. Розвиток туристичної сфери враховуватиме гранично допустимий рівень антропогенного навантаження на територію. Розвиток туризму ґрунтуватиметься на використанні культурного та рекреаційного потенціалу області.

Ціль досягатиметься шляхом подовження туристичного сезону в рекреаційних зонах, покращення якості туристичних послуг через впровадження сертифікації послуг на основі міжнародних стандартів, розвитку нових туристичних комплексів, створення умов для промоції туристичного продукту.

Важливою складовою буде забезпечення доступності туристичних об'єктів завдяки запровадженню багатомовної системи ознакування та навігації на Херсонщині, ознакуванню та маркуванню маршрутів активного туризму, впорядкуванню знакових пам'яток історії та культури Степового Причорномор'я, забезпеченню їх інфраструктурою для відвідування туристів.

Очікувані результати:

- діє мережа інформаційної підтримки туристичної галузі;
- впроваджено систему стандартизації закладів розміщення;
- проведено ознакування туристичних маршрутів;
- подовжено туристичний сезон від травня до жовтня;
- створено базу підготовки кадрів для туристичної галузі.

Операційна ціль 1.5. Розвиток транспортної інфраструктури та сполучення

Ключовим питанням для розвитку всіх сфер виробництва є якісна інфраструктура. Пропозиції щодо розвитку транспортної інфраструктури сформовано на основі Схеми планування території Херсонської області, що визначає місце області в Генеральній схемі планування території України та враховує територіальну організацію, особливості господарського комплексу області, напрями її розвитку, систему розселення.

З огляду на потреби розвитку транспортних можливостей території буде забезпечено подальший розвиток авіаперевезень, підвищено автотранспортну доступність, більш активно розвиватиметься водний транспорт, причальна інфраструктура області.

Очікувані результати:

- створено оптимальні умови для транспортного забезпечення області;
- забезпечено розвиток портового господарства та його сталість.

Операційна ціль 2.1. Херсонщина – територія здорового життя

Дана ціль передбачає розвиток Херсонської області як території, де для кожної людини створено умови для профілактики захворюваності, лікування у разі потреби та забезпечення можливості підтримувати здоров'я.

Для задоволення потреби населення в медичній допомозі, забезпечення доступності, якості та своєчасності надання медичних послуг поряд з модернізацією медичної інфраструктури першочерговими мають стати заходи щодо профілактики, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш поширених у регіоні хвороб, охорони материнства та дитинства, розвитку курортів, а також популяризації здорового способу життя через розвиток фізичної культури та спорту.

Фізична культура та спорт є важливою складовою гармонійного виховання дітей і підлітків, учнівської молоді, відіграє значну роль у зміцненні здоров'я населення, фізичної та розумової працездатності, забезпеченні активної

життєдіяльності впродовж усього життя.

Очікувані результати:

забезпечено якісну, ефективну, доступну медичну допомогу всім верствам населення;

збільшено середню тривалість життя, зокрема за рахунок зниження темпів поширення та смертності від ускладнень серцево-судинних, судинно-мозкових захворювань, онкологічних та соціально небезпечних хвороб;

знижено показники перинатальної, немовлячої та дитячої смертності, відсутність материнської смертності;

покращено демографічну структуру населення;

збережено та розбудовано інфраструктуру у сфері фізкультури і спорту.

Операційна ціль 2.2. Розвиток людського капіталу для забезпечення продуктивної зайнятості населення

Демографічна ситуація в області, зміни вимог до якості та змісту освіти потребують комплексного вирішення питання становлення сучасної мережі закладів освіти в області, забезпечення надання якісних освітніх послуг та рівного доступу до них, розвиток інклюзивної освіти.

Створення умов для навчання за місцем проживання, покращення професійної (професійно-технічної) освіти, подальший розвиток закладів вищої освіти як бази інновацій, розбудова системи навчання упродовж життя створюватимуть умови для задоволення потреб ринку праці.

Гнучка та така, що відповідає потребам ринку праці, система освіти передбачає, насамперед, високоякісну освіту, яка дозволяє особистості бути конкурентоспроможною за будь-яких умов.

При цьому якість освітніх послуг в області повинна розглядатися водночас і як передумова формування освіченого, активного, креативного члена суспільства в майбутньому, і як фактор стримування міграції молоді за межі регіону в пошуках більш кращої підготовки.

Імплементація засад освіти впродовж життя особливо актуальна з огляду на старіння населення області та необхідність підвищення соціальної й економічної активності людей передпенсійного та пенсійного віку.

Очікувані результати:

модернізовано освітню інфраструктуру, забезпечено високу якість та доступність освіти для кожного жителя області;

впроваджено науково-технічний напрям позашкільної освіти;

удосконалено систему професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до вимог ринку праці в області;

забезпечено зручний взаємозв'язок між бізнесом та університетами для підготовки кадрового ресурсу області відповідно до потреб ринку праці;

забезпечено баланс між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці області;

підвищено рівень зайнятості населення та рівень доходів.

Операційна ціль 2.3. Створення комфортних умов для проживання населення

Одним з основних критеріїв ефективності розвитку регіону має стати

забезпечення комфортного, безпечного середовища життєдіяльності для людей на всій території області.

Комфортне та безпечне середовище життєдіяльності, яке визначається рівнем захищеності життєво важливих інтересів людини, є запорукою уникнення міграційних настроїв у громаді та ексклюзії окремих груп населення, активного включення мешканців у соціально-економічні відносини в області, що забезпечить стале зростання кожної окремої громади та регіону в цілому.

Поряд з цим покращення якості життя населення Херсонської області, забезпечення комфортних умов для його проживання вимагає подолання низки ризиків, пов'язаних із:

- незадовільним станом дорожньої інфраструктури, що стримує покращення рівня транспортного обслуговування сільських населених пунктів;

- недостатньою забезпеченістю населення області якісними житлово-комунальними послугами (забезпечені централізованим водопостачанням 83,3% населених пунктів області, фізичний знос водопровідних, каналізаційних та теплових мереж, низька якість питної води);

- наявністю проблем з доступом осіб з інвалідністю до об'єктів громадського та цивільного призначення, транспортної інфраструктури, інформації та зв'язку;

- недостатньою забезпеченістю житловим фондом, зокрема сільського населення, елементами інформаційно-комунікаційної інфраструктури периферійних територій.

Територіальна близькість Херсонської області до зони збройного конфлікту з Російською Федерацією на сході країни обумовлює наявність значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які, як правило, потребують соціального захисту, забезпечення житлом, працевлаштування, користуються послугами соціальної інфраструктури області тощо, а також кількості учасників військових дій та членів їх сімей, які потребують медико-соціального супроводу.

Підвищення ефективності просторового планування в регіоні вимагає забезпечення адміністративно-територіальних одиниць сучасною містобудівною документацією та створення системи містобудівного кадастру на основі використання сучасних геоінформаційних технологій.

Очікувані результати:

- покращено експлуатаційний стан автомобільних доріг загального користування;

- впроваджено новітній кредитно-фінансовий механізм для забезпечення громадян житлом, у тому числі в рамках місцевих житлових програм;

- модернізовано систему теплопостачання, водопостачання та водовідведення, підвищено ефективність та надійність їх функціонування;

- населення області забезпечено якісною питною водою;

- забезпечено розвиток інфраструктури соціального захисту, доступність публічних та інфраструктурних об'єктів для людей з особливими потребами;

- сформовано гендерну культуру та усунено гендерні стереотипи у суспільстві;

- поширено громадську безпеку в області;

створено рівний доступ до інформаційних потоків на території області;
підвищено ефективність управлінських рішень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за рахунок зростання якості просторового планування.

Операційна ціль 2.4. Збереження та розвиток культурного простору

Громадяни України мають відчувати себе частиною українського культурного простору. Визначена операційна ціль дасть змогу забезпечити розвиток центрів культури та просвіти як сучасних громадських просторів, зокрема шляхом проведення їх модернізації, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій в закладах культури.

Багатовікова історія та багатонаціональна культура – важлива ознака історичного та соціального розвитку Херсонської області. Упродовж тисячоліть формувався етносоціальний образ Херсонської області, який на теперішній час є безцінним надбанням, забезпеченням сталості території, її майбутнього процвітання. Культурний розвиток території – це також важлива складова забезпечення соціальної та туристичної привабливості регіону. Підтримка проектів зі збереження унікальних і неповторних пам'яток, забезпечення доступу до культурних надбань жителів області сприятиме її розвитку загалом.

Очікувані результати:

громадяни відчують свою приналежність до України із збереженням етнічного, релігійного та культурного різноманіття;

забезпечено відновлення привабливого іміджу визначальних пам'яток історії та культури Херсонщини;

задоволено культурні потреби громадян у кожній територіальній громаді.

Операційна ціль 2.5. Кожна дитина у щасливій родині

З метою досягнення соціальної стабільності суспільство повинно забезпечити ефективне поєднання демографічних і технологічних факторів, при якому для кожної дитини будуть створені належні та безпечні матеріальні умови життя, сприятливі умови для всебічного розвитку.

Кожна дитина має зростати та виховуватися в родині або в умовах, максимально наближених до сімейних, у благополучному, доброзичливому та безпечному середовищі, де дбають про потреби та інтереси дітей. Проте, на жаль, багато дітей позбавлені такого права.

Важливим пріоритетом стане реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, пропаганда національного усиновлення, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, послуг альтернативного догляду за дітьми, які з певних причин не можуть проживати з біологічними батьками.

Очікувані результати:

зменшено кількість дітей, які перебувають у закладах інституційного виховання та догляду;

зменшено кількість випадків домашнього насильства.

Операційна ціль 3.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля

Херсонська область, розташована у дельті найбільшої в Європі річки, на берегах водосховища і двох морів, має місію захисту та збереження природних багатств національного і міжнародного значення. Світова спільнота визнає дельти великих річок неоціненними природними фільтрами, що забезпечують збереження екосистем.

Незважаючи на те, що на території області незначна кількість підприємств, які безпосередньо впливають на довкілля, екологи виокремлюють проблеми, пов'язані з необхідністю будівництва та підтримки екомережі за умов чинної системи розселення та з урахуванням активної експлуатації природних ресурсів для туристичної сфери та сільськогосподарського сектору. Область, яка обирає екофункціонування, забезпечує підвищення екологічної свідомості населення, упроваджує систему екологічного моніторингу. Визначення такої операційної цілі передбачає найширше залучення навчальних, наукових установ до цього процесу, оскільки широкий спектр туристично-рекреаційних послуг, які надає Херсонщина, може бути конкурентоспроможним саме за умов дотримання екологічних стандартів.

Очікувані результати:

припинено втрати біологічного та ландшафтного різноманіття;

забезпечено належний рівень утримання існуючих та створено нові об'єкти природно-заповідного фонду;

підвищено екологічну культуру населення;

створено систему спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища;

удосконалено діючі та впроваджено сучасні системи очищення стічних вод у басейні р. Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів;

відновлено гідрологічний режим річок та водойм області.

Операційна ціль 3.2. Покращення управління відходами

Проблема зі збиранням, вивезенням та утилізацією твердих побутових відходів (далі – ТПВ) є актуальною і невідкладною як з точки зору щодо вирішення організаційних питань, так і для розв'язання санітарно-гігієнічних та екологічних проблем населених пунктів.

В області склалася критична ситуація у сфері поводження з побутовими відходами, оскільки відсутні підприємства сміттепереробної галузі, не запроваджено роздільне збирання та сортування відходів.

Відсутність культури утилізації твердих побутових відходів і технічних умов збирання та вивезення сміття завдає значної шкоди екологічному стану області, призводить до того, що численні балки, русла річок перетворилися на стихійні звалища.

Упродовж терміну реалізації Стратегії основними напрямками діяльності у сфері поводження з відходами мають бути: впровадження оптимальної мережі полігонів ТПВ, сучасних технологій та обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації твердих побутових відходів, ведення еколого-просвітницької роботи, а також налагодження системи поводження з небезпечними відходами.

Очікувані результати:

організовано управління твердими побутовими відходами;

впроваджено сучасні екологічно чисті технології та обладнання у сфері поводження з твердими побутовими відходами;

сформовано систему збирання, заготівлі та переробки відходів як вторинної сировини;

забезпечено вивезення з території області непридатних пестицидів;

ліквідовано забруднення ґрунтів, поверхневих та підземних вод неочищеними стічними водами.

Операційна ціль 3.3. Енергетично безпечна територія

У Херсонській області найбільшим споживачем енергетичних ресурсів є населення, причому втрати на використання енергоносіїв складають у 3 – 3,5 разу більше ніж у країнах Європи. Також часто в населених пунктах споживачі не мають вибору ні енергопостачальної компанії, ні енергоносіїв. Упровадження енергоефективних технологій, розширення спектра джерел енергії, у тому числі відновлювальних, сприятиме підвищенню енергонезалежності Херсонської області. Важливим елементом реалізації Стратегії буде виконання проєктів з енергозбереження, стимулювання населення до енергоефективних заходів.

Очікувані результати:

створено систему моніторингу раціонального використання енергетичних ресурсів в області;

підвищено рівень обізнаності населення про економічну ефективність впровадження енергозберігаючих проєктів у побуті;

забезпечено розвиток альтернативної енергетики;

забезпечено проєктування та будівництво житла із застосуванням енергозберігаючих технологій та використанням місцевих екологічно чистих будівельних матеріалів.

V. Основні екологічні проблеми Херсонської області

Структура економіки області майже не містить підприємств, які створюють пряму загрозу стану навколишнього середовища. Основу промисловості області складає виробництво харчових продуктів та постачання

електроенергії.

Найгострішими проблемами в області є тривале забруднення водойм, зон рекреації державного значення, накопичення у великих обсягах твердих побутових відходів, непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

1) Забруднення басейну р.Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів неочищеними стічними водами.

Очисні споруди і каналізаційні мережі населених пунктів Херсонської області не відповідають вимогам техногенно-екологічної безпеки. Обладнання та мережі наднормативно зношені. Через недосконалість та зношеність систем водовідведення відбувається забруднення р.Дніпро, акваторії Азовського та Чорного морів недостатньо очищеними та неочищеними (аварійні скиди) стічними водами.

Гострими екологічними проблемами Херсонщини залишаються: забруднення Каховського водосховища неочищеними стічними водами м. Берислав, вкрай незадовільний стан очисних споруд смт Каланчак та забруднення узбережжя Чорного моря стічними водами, що відводяться комунальними підприємствами м. Скадовськ та смт Лазурне Скадовського району.

2) Критична ситуація у сфері поводження з побутовими відходами.

Щороку в Херсонській області утворюється понад 250 тис. тонн твердих побутових відходів. Згідно з даними інвентаризації місць видалення твердих побутових відходів, проведеної у 2016 році на території області розташовано 329 місць видалення побутових відходів з них тільки 64 паспортизовані та 77 експлуатуються при наявності документації на право користування земельними ділянками. Однак і їх стан не можна вважати таким, що відповідає вимогам природоохоронного законодавства та санітарним нормам. На даний час поводження з ТПВ ґрунтується на технологіях низького рівня і орієнтоване на захоронення. У жодному населеному пункті області не впроваджено систему роздільного збору ТПВ.

3) Накопичення непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Непридатні та заборонені до використання хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР) є особливою категорією небезпечних відходів, які підпадають під дію Закону України «Про відходи». Накопичення непридатних ХЗЗР розпочалося в 1970-х роках після заборони використання ряду пестицидів. Процес накопичення відбувався практично безконтрольно. Це призвело до виникнення великої кількості безхазяйних непридатних ХЗЗР, втрати документації, руйнування складів, тари і пакувальних матеріалів, і, як наслідок, до утворення великої кількості невідомих та змішаних (теж невідомих) непридатних ХЗЗР. Зросла можливість несанкціонованого доступу і неконтрольованого використання їх у сфері споживання.

4) Руйнування берегової смуги Чорного моря.

На території Херсонської області існує критична ситуація з руйнуванням

берегової смуги Чорного моря на території с. Приморське Круглоозерської сільської ради Голопристанського району, яка потребує негайного вирішення питання щодо будівництва берегоукріплюючих споруд.

Це дозволить забезпечити захист та укріплення берегової лінії в адміністративних межах Голопристанського району для майбутнього будівництва і ландшафтного благоустрою, зберегти цілісність території та її курортну привабливість.

5) Порушення гідрологічного режиму малих річок області.

Гідрографічна сітка Херсонської області представлена р. Дніпро з Каховським водосховищем (довжина в межах області – 200 км), р. Інгулець (180 км) та 24 малими річками загальною довжиною 373,7 км.

Річки південної степової частини України, в тому числі і Херсонщини, використовуються в першу чергу для малого зрошення сільськогосподарських угідь і для водопостачання, тому влітку спостерігається зменшення водності, обміління та забруднення малих річок. В останні десятиріччя у річках виникло майже хронічне і прогресуюче захворювання. Внаслідок замулювання русла річок піднявся рівень підґрунтових вод, що призвело до заболочення русел, зниження якості води.

6) Підтоплення земель і населених пунктів регіону.

Підтоплення території Херсонської області є екологічною проблемою регіону. Процес підтоплення викликає суттєві зміни у гідрогеологічному середовищі: зміни водно-сольового режиму земель і вод та водного балансу території, погіршення умов виробничої діяльності та проживання людей. Багаторазові затоплення територій населених пунктів Херсонської області призводять до формування постійного горизонту ґрунтових вод на затоплюваних ділянках. Таким чином, затоплення поверхневими водами негативно впливає на формування несприятливої гідрогеологічної обстановки в селах, оскільки поверхневі води, у випадку несвоєчасного їх відведення за межі населеного пункту, фільтруючись поповнюють ґрунтові води, що призводить до різкого підйому їх рівня та, як наслідок до катастрофічного підтоплення

На сьогодні площі з рівнем ґрунтових вод менше 2 метрів, у зоні впливу дренажних систем, становлять 15,7 тис.га.

Частково підтоплена територія 58 населених пунктів області. Особливо це стосується населених пунктів, розташованих уздовж малих річок, балок, у подах. Подові пониження в області займають близько 14% території.

З метою попередження процесів підтоплення підпорядкованими Басейновому управлінню водних ресурсів нижнього Дніпра організаціями, залежно від гідрометеорологічної ситуації, підтримується робота дренажних насосних станцій, що дозволяє тримати зміни меліоративного стану на постійному контролі.

7) Проведення екологічного моніторингу територій прилеглих до тимчасово окупованої АР Крим у зв'язку із діяльністю ПрАТ «Юкрейніан кемікал продакст».

На території Чаплинського та Каланчацького районів Херсонської області існує ситуація із забрудненням довкілля, яке виникло в результаті виробничої

діяльності підприємства хімічної промисловості ПрАТ «Юкрейніан кемікал продакт» (раніше – ПрАТ «Кримський Титан»), що спеціалізується на виготовленні титанової продукції (двоокису титану), потужності якого розташовані у м. Армянськ (АР Крим) та експлуатується окупаційною владою з порушенням норм природоохоронного законодавства і технологічної безпеки виробничої діяльності. У зв'язку із масовими скаргами мешканців вищевказаних районів на утворення нальоту на металевих предметах, задушливий різкий запах хімічного походження та погіршення стану здоров'я в результаті викидів заводу в атмосферне повітря, а також із забрудненням навколишнього природного середовища, пов'язаного з ними, необхідне здійснення постійного моніторингу поточної ситуації в зоні ураження для подальшого аналізу динаміки забруднення, прогнозування можливих наслідків для довкілля регіону та з метою оперативного реагування і надання населенню кваліфікованої допомоги.

Для з'ясування питання стосовно забруднення навколишнього природного середовища викидами ПрАТ «Юкрейніан кемікал продакт» в населених пунктах прилеглих до окупованої АР Крим та для здійснення відповідних заходів реагування і контролю за станом довкілля необхідно забезпечити функціонування системи постійно діючого моніторингу в автоматичному або напівавтоматичному режимі. Для цього в першу чергу необхідно придбати пересувну моніторингову лабораторію, що може здійснювати оперативні інструментально-лабораторні дослідження показників забруднення довкілля та встановити стаціонарні пости спостереження за забрудненням у кризовій зоні.

8) Проблеми природно-заповідного фонду

Природно-заповідний фонд Херсонщини складає 346,9 тис.га, що становить 10,6% від загальної площі області.

В наявності є значна кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, межі яких не винесені в натуру (на місцевості). Це створює підґрунтя для різних порушень (зміни площі та конфігурації меж, самозахоплення земель природно-заповідного фонду, поширюється практика відчуження земель природно-заповідного фонду для нецільових потреб або вилучення земельних ділянок).

VI. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-ХП від 26.06.91) визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від

забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д-1) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-УІІ від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-УІІ від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-УІІ від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 18 травня 2013 року дозволи на спеціальне

водокористування надаються не Мінприроди України, а Радою міністрів АР Крим і обласними адміністраціями (для водних ресурсів державного значення) та органами виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим і обласними радами (для водних ресурсів місцевого значення). Водночас процедури надання таких дозволів залишилися незмінними.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;
- Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;
- наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про

охорону атмосферного повітря» (2707-ХІІ від 16.10.92). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-ХІІ від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-УІІ від 23.05.2017).

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є **Протокол про стратегічну екологічну оцінку** (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-УІІ), та **Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище**, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року. У ньому СЕО визначається у процедурному аспекті: СЕО - це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «**Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року**» (схвалено Верховною Радою України 28 січня 2019 року). У цьому законі СЕО виступає одним із основних інструментів реалізації державної екологічної політики, який дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 №659) затверджено **Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)**. Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви

2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище».

VII. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 202 років

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 7.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії відповідно до контрольного переліку

Таблиця 7

Чи може реалізація Стратегії причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			●	
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		●		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			●	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			●	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			●	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	+
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного			●	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			●	+

Чи може реалізація Стратегії причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
14. Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			●	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			●	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			●	+
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?			●	+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів ІУ класу небезпеки?			●	
19. Збільшення кількості відходів І-ІІІ класу небезпеки?			●	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			●	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			●	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			●	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			●	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			●	+
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літо генної основи або			●	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			●	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			●	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			●	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, чисельності або територіальному представництві?			●	

Чи може реалізація Стратегії причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			●	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			●	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			●	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			●	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появі естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			●	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			●	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			●	+
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?			●	+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			●	+
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			●	+
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			●	
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			●	
42. Погіршення екологічного			●	+
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси			●	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			●	
Інше				

Чи може реалізація Стратегії причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених у табл. 7, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії:

Атмосферне повітря. Забруднення атмосферного повітря в області нерівномірне. Найбільш забруднені – промислові вузли, транспортні магістралі, менш забруднені – території, що віддалені від промислових вузлів та автодоріг.

Стратегія не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури, впровадження електротранспорту (завдання 1.5.2; 2.3.1; 3.2.1).

Створення системи екологічного моніторингу (завдання 3.1.1) забезпечить здійснення відповідних заходів реагування і контролю за станом довкілля, зокрема на територіях Чаплинського та Каланчацького районів, де існує загроза забруднення атмосферного повітря викидами від виробничої діяльності підприємства хімічної промисловості Ukrainian Chemical Products (раніше – завод «Кримський Титан»).

Разом з тим, ймовірно може відбутися збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел внаслідок розвитку водного транспорту, зокрема, модернізації портової галузі (завдання 1.5.3), подовження туристичного сезону (завдання 1.4.3).

Водні ресурси. Стратегія не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Натомість вона містить завдання 3.1.5. «Забезпечити очищення стічних вод в басейні р.Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів». Тому має покращитися якість очищення стічних вод і, можливо, якість поверхневих вод.

Виконання завдання 2.3.3 «Підвищити спроможність регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій» сприятиме запобіганню підтопленню на території області.

Відновлення гідрологічного режиму річок та водойм області передбачає завдання 3.1.4. «Створити та забезпечити функціонування системи моніторингу за станом водних об'єктів та берегових ліній».

Разом з тим, ймовірно можуть мати місце зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на потреби зрошення. Зменшення використання води для зрошення залежить від впровадження такої сучасної системи зрошення (завдання 1.2.1), яка не буде призводити до збільшення забору води (наприклад, краплинне зрошення).

Відходи. Реалізація операційної цілі 3.2 «Покращення управління відходами» сприятиме поліпшенню ситуації у сфері поводження з твердими побутовими відходами та налагодженню системи поводження з небезпечними відходами.

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Стратегії не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Крім цього, Стратегія не передбачає змін у структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель. Покращенню стану земельних ресурсів може сприяти впровадження органічного землеробства, встановлення контролю за станом ґрунтів з використанням новітніх технологій (завдання 1.2.3), збереження та відновлення лісосмуг (завдання 3.1.3).

Біорізноманіття. У Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Натомість завданням 3.1.2 передбачається підтримка заповідних територій Херсонщини, зокрема створення нових та розширення наявних територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження Стратегії може мати як позитивний, так і негативний вплив на рекреаційні зони залежно від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги під час виконання завдань операційної цілі 1.4. «Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей».

Значні рекреаційні можливості Херсонської області розвиватимуться гармонійно – як Азовські, так і Чорноморські регіони узбережжя. Також через розвиток зеленого туризму відбуватиметься розширення надання послуг на території Нижньодніпровського національного парку. Розвиток туристичної сфери враховуватиме гранично допустимий рівень антропогенного навантаження на територію.

Ціль досягатиметься шляхом подовження туристичного сезону в рекреаційних зонах, покращення якості туристичних послуг через впровадження сертифікації послуг на основі міжнародних стандартів, розвитку нових туристичних комплексів, створення умов для промоції туристичного продукту.

Важливою складовою буде забезпечення доступності туристичних

об'єктів завдяки запровадженню багатомовної системи ознакування та навігації на Херсонщині, ознакуванню та маркуванню маршрутів активного туризму, впорядкуванню знакових пам'яток історії та культури Степового Причорномор'я, забезпеченню їх інфраструктурою для відвідування туристів.

Широкий спектр туристично-рекреаційних послуг, які надає Херсонщина, може бути конкурентоспроможним саме за умов дотримання екологічних стандартів.

Населення та інфраструктура. Стратегія не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області. Натомість реалізація операційної цілі 2.1. «Херсонщина - територія здорового життя» сприятиме покращенню стану здоров'я населення шляхом підвищення доступності та ефективності медичного обслуговування, утвердження здорового способу життя через розвиток фізичної культури і спорту.

Операційна ціль 2.3. «Створення комфортних умов для проживання населення» забезпечить розбудову мережі об'єктів життєзабезпечення на території області (завдання 2.3.1) та підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій (завдання 2.3.2).

Екологічне управління, моніторинг та інше. Стратегія спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

Реалізація Стратегії має сприяти впровадженню міжнародних стандартів у сфері екологічного поводження, створенню системи екологічного моніторингу (завдання 3.1.1).

Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

З метою забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії передбачається створення системи моніторингу її реалізації.

Визначальною умовою сталого економічного і соціального розвитку Херсонської області в цілому є впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в усіх сферах життя, охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

SWOT-матриця

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для Херсонської області. Суцільна лінія символізує сильний взаємозв'язок, пунктирна – слабкий. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики та ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку громади на довгострокову перспективу.

Порівняльні переваги

Сильні сторони	Підтримують	Можливості
1. Вихід області до азово-чорноморського узбережжя (700 км узбережжя)		1. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад
2. Різноманіття природних ресурсів, що створює необхідні умови для розвитку екологічно безпечної господарської діяльності		2. Покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу
3. Розвинена транспортна мережа		3. Зростання інтересу населення України та іноземних туристів до курортно-рекреаційного, екологічного та сільського зеленого туризму
4. Потенціал розвитку малої енергетики з відновлювальних джерел енергії.		4. Продовження процесів інтеграції з ЄС стимулюватиме виробників до підвищення якості продукції та відповідальності за охорону довкілля
5. Потенціал для підготовки та перепідготовки кадрів, значний науковий потенціал		5. Покращення інвестиційного клімату в Україні.
6. Вагомий туристично-рекреаційний потенціал. Наявність цікавих історичних пам'яток		6. Активізація економічних процесів сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги.
7. Наявність високих технологій у галузі сільського господарства, які можуть бути використані як майданчики для поширення технологій		7. Зростання світового попиту на продовольство, що сприятиме впровадженню у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, зокрема ресурсозберігаючих, розвитку тваринництва, тепличного господарства; розширенню сфери переробки продукції.
8. Наявність інфраструктури для зрошення		8. Нарощування міжнародної технічної допомоги для України
9. Діючі промислові підприємства у таких галузях: - виробництво харчових продуктів, напоїв; - машинобудування; - металургійне виробництво; - виробництво гумових і пластмасових виробів та іншої неметалевої продукції; - виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу і поліграфічна діяльність		9. Проведення політики енергозаміщення і підвищення енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури
10. Значна кількість об'єктів природно-заповідного фонду		10. Розвиток е-урядування, відкритості влади
11. Значне біорізноманіття		11. Динамічний розвиток ІТ-індустрії
12. Наявність значної кількості земельних ділянок, придатних для запровадження інвестиційної діяльності на території області		12. Посилення попиту на продукцію риборозведення, аквакультуру
13. Поліетнічність і міжетнічна злагода		13. Можливості для експорту

Виклики

Слабкі сторони	Зменшують	Можливості
1. Вагома втрата несучої спроможності дорожнього покриття більшості автомобільних доріг місцевого значення		1. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад
2. Дефіцит кадрів, незначна кількість робочих місць, які приваблюють молодь		2. Покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу
3. Недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих. Відсутність сучасних технологій очищення стічних вод		3. Зростання інтересу населення України та іноземних туристів до курортно-рекреаційного, екологічного та сільського зеленого туризму.
4. Високий рівень фізичного зносу основних засобів та енергоємність більшості підприємств області, втрата конкурентоспроможності		4. Продовження процесів інтеграції з ЄС стимулюватиме виробників до підвищення якості продукції та відповідальності за охорону довкілля
5. Низька додана вартість в агропромисловому комплексі		5. Покращення інвестиційного клімату в Україні
6. Застаріла, неефективна й неекологічна система збору та утилізації твердих побутових відходів.		6. Активізація економічних процесів сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги
7. Необлаштованість історичних пам'яток		7. Зростання світового попиту на продовольство, що сприятиме впровадженню у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, зокрема ресурсозберігаючих, розвитку тваринництва, тепличного господарства, розширенню сфери переробки продукції
8. Недостатньо розвинена туристична інфраструктура		8. Нарощування міжнародної технічної допомоги для України
9. Слабко розвинена інфраструктура підтримки бізнесу та залучення інвестицій, низький рівень підприємницької культури		9. Проведення політики енергозаміщення та підвищення енергоефективності з метою розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури
10. Зношеність меліоративної системи та застарілість дощувальної техніки		10. Розвиток е-урядування, відкритості влади
11. Технічно застарілі транспортні засоби		11. Динамічний розвиток ІТ-індустрії
12. Низька культура землеробства і, як наслідок, зниження родючості ґрунтів		12. Посилення попиту на продукцію риборозведення, аквакультуру
13. Незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями		13. Можливості для експорту
14. Недостатній розвиток логістичних, інформаційних мереж для просування сільськогосподарської продукції на світові ринки		

Ризики

Слабкі сторони	Посилують	Загрози
1. Вагома втрата несучої спроможності дорожнього покриття більшості автомобільних доріг місцевого значення		1. Продовження деградації родючості ґрунтів. Низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком затоплення (підтоплення)
2. Дефіцит кадрів, незначна кількість робочих місць, які приваблюють молодь		2. Подальший відтік населення через скорочення робочих місць
3. Недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих. Відсутність сучасних технологій очистки стічних вод		3. Недостатній рівень впровадження вимог ЄС до сільськогосподарської продукції
4. Високий рівень фізичного зносу основних засобів та енергоємність більшості підприємств області, втрата конкурентоспроможності		4. Виникнення надзвичайних ситуацій природного (підтоплення, затоплення) та техногенного характеру (руйнування берегів Каховського водосховища та морського узбережжя, забруднення басейну р. Дніпро та акваторії Азовського, Чорного морів стічними водами тощо)
5. Низька додана вартість в агропромисловому комплексі.		5. Замулювання річища Дніпра та Дніпровсько-Бузького лиману, скорочення стоку малих річок, зменшення дебету водних ресурсів
6. Застаріла та неефективна і неекологічна система збору та утилізації твердих побутових відходів		6. Зростання цін на енергоносії через енергоємність виробництва
7. Необлаштованість історичних пам'яток		7. Корупція
8. Недостатньо розвинена туристична інфраструктура		
9. Слабо розвинена інфраструктура підтримки бізнесу та залучення інвестицій, низький рівень підприємницької культури		
10. Зношеність меліоративної системи та застарілість дощувальної техніки		
11. Технічно застарілі транспортні засоби		
12. Низька культура землеробства і, як наслідок, зниження родючості ґрунтів		
13. Незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями		
14. Недостатній розвиток логістичних, інформаційних мереж для просування сільськогосподарської продукції на світові ринки		

VIII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 років

Для зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Стратегії пропонується реалізація таких проектів

Таблиця 8

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
1.1.1. Забезпечити підтримку інвестиційних процесів та просування інвестиційних пропозицій.	Формування якісного онлайн-сервісу для обслуговування інвесторів за принципом «єдиного вікна». Створити систему оприлюднення та поширення в Україні і за її межами актуальної інформації щодо реєстру наявних інвестиційно привабливих об'єктів регіону. Забезпечення промоції потенціалу області в Україні та світі, максимального поширення інвестиційних пропозицій Херсонщини серед потенційних інвесторів. Створення індустріальних парків на територіях промислових підприємств області
1.1.2. Сприяти розвитку підприємництва, в тому числі у сільській місцевості	Фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього бізнесу шляхом компенсації відшкодування відсоткових ставок за кредитами. Популяризація соціально відповідального бізнесу (впровадження заходів щодо підвищення рівня дисципліни сплати податків; введення ефективних інноваційних інструментів комунікації з бізнесом, що сприятимуть зростанню рівня поваги до нього)
1.1.3 Забезпечити надання адміністративних послуг на основі цифрових технологій	Створення та розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг. Надання онлайн та оффлайн адміністративних послуг, у тому числі через особистий кабінет херсонця. Створення онлайн-системи моніторингу послуг ЦНАПів. Забезпечення сучасних стандартів надання адміністративних послуг, підвищення їх доступності для населення та бізнесу. Створення та забезпечення функціонування реєстру будівельної діяльності як складової частини Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва
1.1.4. Забезпечити підтримку комерціалізації науки, розвиток креативних індустрій	Створення умов для ідентифікації кластерів закладів вищої освіти та ІТ-компаній для комерціалізації інновацій. Банк даних для інновацій.

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	Підтримка бізнес-інкубаторів. Забезпечення співробітництва студентської молоді, науковців та бізнесу. Сприяння розвитку креативних індустрій
1.1.5. Забезпечити цифровий розвиток області	Надання публічних послуг в режимі онлайн. Відкриті дані. Взаємодія реєстрів. Оцифрування архівів. Електронний документообіг. Прийняття управлінських рішень на основі електронних систем. Забезпечення повноцінної присутності області у всесвітньо відомих картографічних сервісах
1.2.1. Забезпечити розвиток систем зрошення на основі сучасних екологічних енергозберігаючих технологій	Створення умов для ефективного землекористування на основі інноваційних технологій зрошення. Дослідження можливостей для зрошення лівобережної та правобережної Херсонщини. Розбудова зрошувальних мереж
1.2.2. Створити умови для підтримки малого, середнього фермерства та кооперативного руху, просування продукції на зовнішні ринки	Розвиток служб консультування для сільгосптоваровиробників. Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства. Розвиток сільських обслуговуючих кооперативів. Маркетингова підтримка. Розвиток логістичних центрів – агропромислових парків, комплексних оптово-роздрібних ринків
1.2.3. Створити умови для виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та запровадження замкнутих циклів виробництва при її переробці з використанням новітніх технологій	Впровадження органічного землеробства. Встановлення контролю за станом ґрунтів з використанням новітніх технологій. Створення умов для збільшення виробництва продукції тваринництва. Створення стимулів до вирощування екологічно чистої продукції та відмови від ГМО. Впровадження технологій використання відходів переробки. Високоточні ІТ-технології для виробництва, переробки та реалізації аграрної продукції
1.2.4. Забезпечити стандартизацію і контроль якості продукції	Запровадження стандартизації, сприяння збільшенню кількості зареєстрованих торгових марок виробників області.

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	Сертифікаційні центри для сільгосппідприємств. Створення мобільних лабораторій для швидкої перевірки якості продукції
1.2.5. Забезпечити відтворення біологічних ресурсів	Підтримка приватних ініціатив з розвитку аквакультури. Інституційна та інформаційна підтримка розвитку кластеру аквакультури
1.2.6. Створити умови для підвищення конкурентоспроможності місцевих виробників, диверсифікації виробництва та розвитку туризму на сільських територіях	Впровадження та розвиток гастрономічних маршрутів – «Доріг смаку та вина Херсонщини»
1.3.1. Підтримка крафтових виробництв	Впровадження проектів з виробництва крафтової продукції (сири, бринза, в'ялена та сушена плодоовочева продукція, маринади, джеми, вино, табак, спеції, устриці, равлики, цвіркуни тощо). Оздоровче харчування на основі насіння олійних культур. Створення агротуристичної карти області
1.3.2. Забезпечити розвиток переробки плодоовочевої продукції	Модернізація існуючих підприємств з переробки плодоовочевої продукції, будівництво нових. Використання потенціалу підприємств машинобудування області у виробництві безпечного промислового обладнання для підприємств харчової промисловості області
1.4.1. Створити умови для промоції туристичного продукту	Формування та просування бренду, маркетингова політика. Промоція Херсонщини туристичної. Створення мережі регіональних туристично-інформаційних центрів. Розвиток туристичного бренду Херсонської області
1.4.2. Покращити якість туристичних послуг	Підвищення якості підготовки фахівців у галузі гостинності. Сприяння впровадженню державних, міжнародних стандартів у туристичній сфері. Сприяння розробленню та запровадженню багатомовної системи ознакування та навігації на Херсонщині. Сприяння ознакуванню та маркуванню маршрутів активного туризму. Впорядкування знакових пам'яток історії та культури Степового Причорномор'я, забезпечивши їх інфраструктурою для

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	відвідування туристів
1.4.3. Подовжити туристичний сезон	Подовження курортного сезону. Підтримка сільського зеленого туризму. Забезпечення організаційної, інформаційної та промоційної підтримки фестивалів та івент-заходів, що проводяться не в літній період
1.4.4. Створити умови для розвитку внутрішнього туризму	Інфраструктурне забезпечення рекреаційних територій області. Екологічні стежки Херсонщини. Формування та просування кейсів туристичних пропозицій (магніти), орієнтованих на внутрішнього туриста (кластери «Соляна дорога», «Таврійське екооздоровлення», проект «Tavria SPA Resort»)
1.5.1. Забезпечити подальший розвиток авіаційних перевезень пасажирів і вантажу	Покращення матеріально-технічної бази міжнародного аеропорту «Херсон». Розвиток малої авіації на узбережжях Чорного та Азовського морів
1.5.2. Покращити автотранспортну доступність	Оптимізація маршрутної мережі з урахуванням процесів укрупнення територіальних громад області. Диспетчеризація управління та контролю за роботою автобусів на маршрутах. Впровадження електротранспорту за актуальними маршрутами
1.5.3. Розвиток водного транспорту	Забезпечення комплексного розвитку та підвищення конкурентоспроможності портової галузі. Забезпечення ефективного використання водних об'єктів для організації пасажирських та вантажних перевезень. Залучення суднобудівних підприємств області до модернізації причальної інфраструктури області, а також до оновлення вітчизняного флоту
2.1.1. Створити умови для розвитку високоспеціалізованої та спеціалізованої медичної допомоги з використанням електронних систем	Розвиток кожного госпітального округу, у тому числі: - створення умов для надання медичної допомоги в рекреаційних зонах; - оснащення медичним обладнанням закладів охорони здоров'я; - створення обласного перинатального центру. Використання системи eHealth. Забезпечення розвитку Південного центру радіаційної терапії на базі Херсонського

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	обласного онкологічного диспансеру
2.1.2. Покращити доступність та якість первинної медичної допомоги	Забезпечення закладів охорони здоров'я, які надають первинну медичну допомогу, відповідним обладнанням, транспортними засобами та кадрами. Створення умов для формування здорового населення в територіальних громадах області
2.1.3. Забезпечити розбудову системи громадського здоров'я на регіональному рівні	Запровадження пропагування здорового способу життя, профілактики та раннього виявлення неінфекційних, інфекційних та онкологічних захворювань
2.1.4. Забезпечити умови для розвитку курортів	Розвиток курортів на узбережжі Чорного й Азовського морів, у районі солоних лікувальних водойм Голопристанського, Олешківського та Чаплинського районів. Створення медичних та педіатричних рад для впровадження оздоровчих стандартів на курортах області
2.1.5. Створити умови для розвитку фізичної культури і спорту	Утвердження здорового способу життя через розвиток фізичної культури і спорту. Підтримка видів спорту, що культивуються в області з наданням переваги пріоритетним
2.2.1. Забезпечити доступність дошкільної освіти	Ліквідація черг до закладів дошкільної освіти шляхом будівництва нових закладів, відкриття додаткових груп у діючих закладах. Створення центрів розвитку дитини на базі закладів загальної середньої освіти. Підтримка мережі дошкільної освіти
2.2.2. Оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти, спрямована на забезпечення якісної доступної освіти	Створення опорних шкіл, їх оснащення сучасним навчальним обладнанням, забезпечення електронними освітніми ресурсами навчального призначення. Формування мережі профільних шкіл. Функціонування освітніх центрів для внутрішньо переміщених осіб. Забезпечення організованого та безпечного підвезення учнів і педагогічних працівників до місць навчання та роботи, придбання шкільних автобусів. Розширення мережі інклюзивно-ресурсних центрів. Оснащення ресурсних кімнат медіатек у закладах

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	загальної середньої освіти, де діють інклюзивні та/або спеціальні класи. Забезпечення професійної підготовки осіб, які проводять комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини
2.2.3. Впровадити нові сучасні форми роботи в науково-технічному напрямі позашкільної освіти	Розширення мережі гуртків автоматизації та робототехніки на базі закладів освіти області. Створення на базі комунального закладу «Центр науково-технічної творчості учнівської молоді» Херсонської обласної ради студії робототехніки, у структурі якої передбачається діяльність лабораторії робототехніки. Створення мобільної школи робототехніки для організації виїзних майстер-класів та надання методичної допомоги районам, містам, ОТГ щодо відкриття гуртків на базі закладів освіти
2.2.4. Забезпечити інноваційний розвиток університетів як науково-освітніх центрів для потреб ринку праці	Зручний взаємозв'язок між бізнесом та університетами як науково-освітніми центрами для підготовки кадрового ресурсу області відповідно до потреб ринку праці. Покращення умов для отримання сучасної освіти та проживання студентів
2.2.5. Забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для потреб ринку праці	Створення освітніх холдингів. Створення центрів професійної підготовки. Відкриття нових навчально-практичних центрів. Впровадження дуальної освіти при підготовці робітничих кадрів. Формування системи професійної орієнтації у закладах позашкільної освіти з урахуванням перспективних потреб ринку праці. Підготовка кваліфікованих кадрів шляхом надання безвідсоткових пільгових кредитів батькам випускників шкіл на здобуття вищої освіти за умови відпрацювання за направленням. Моніторинг ринку праці. Покращення якості змісту та навчального середовища з підготовки робітничих кадрів для області. Розвиток та модернізація закладів професійної освіти. Сертифікація педагогічних кадрів у сфері професійної освіти
2.3.1. Розбудувати мережу об'єктів	Будівництво, реконструкція та ремонт

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
життєзабезпечення на території області	автомобільних доріг загального користування, штучних споруд (мостових переходів). Забезпечення житлом мешканців області, тимчасово переміщених осіб, воїнів АТО. Індивідуальне житлове будівництво на селі та поліпшення житлових умов сільського населення. Будівництво багатоквартирних житлових будинків, у тому числі шляхом перепрофілювання незадіяних адміністративних будівель. Архітектурна доступність до громадських місць. Розвиток мережі телекомунікацій для віддалених районів області. Розвиток мереж ІТ-комунікацій для сільських територій. Розбудова мереж та споруд водопостачання та водовідведення у територіальних громадах області. Будівництво, реконструкція, капітальний ремонт очисних споруд, водогонів та артезіанських свердловин. Захист джерел водопостачання. Доведення якості питної води, що централізовано подається населенню області, до встановлених нормативних показників. Оптимізація централізованої системи теплопостачання населених пунктів області
2.3.2. Підвищити спроможність регіону попереджати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій	Створення місцевих та добровільних пожежно-рятувальних підрозділів, розбудова інфраструктури із забезпечення їх функціонування, у тому числі будівництво центрів безпеки. Забезпечення пожежної та техногенної безпеки об'єктів і територій регіону. Запобігання підтопленню на території області
2.3.3. Підвищити ефективність просторового планування в області	Розроблення містобудівної документації та забезпечення її публічності. Впровадження геоінформаційних систем містобудівного кадастру на обласному, місцевому рівнях та забезпечення їх публічності. Підтримка впровадження геоінформаційних систем інвентаризації земель територіальних

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	громад області
2.3.4. Забезпечення соціального захисту населення та гендерної рівності	Оптимізація та модернізація матеріально-технічної бази установ і закладів соціального захисту. Реалізація заходів з подолання гендерних стереотипів. Запобігання та протидія домашньому насильству
2.4.1. Забезпечити розвиток центрів культури та просвіти як сучасних громадських просторів	Реконструкція та модернізація існуючих будівель закладів культури (центри культурних послуг, молодіжні центри, мистецькі школи). Професійний кадровий потенціал: вдосконалення кваліфікації місцевих керівників галузі культури. Створення умов для використання інформаційних та комунікаційних технологій у закладах культури. Реалізація іміджевих мистецьких проектів, у тому числі міжнародних та всеукраїнських фестивалів і конкурсів. Відкриття закладів культури для альтернативних проектів і заходів, встановлення ключових показників ефективності для керівництва. Сприяння розробці програм розвитку культурної політики в ОТГ: філії у сільській місцевості
2.4.2. Відродити та забезпечити розвиток народних традицій, культури і мистецтв національних та етнічних меншин, що проживають на Херсонщині	Формування національної єдності. Активна участь у запуску та функціонуванні ринку творів мистецтв. Підтримка недержавного сектору культури через грантові програми
2.4.3. Забезпечити збереження культурної спадщини, в тому числі музеєфікацію пам'яток археології та створення історико-культурних заповідників	Внесення даних про ресурс культурної спадщини Херсонщини до електронного інформаційного реєстру України. Забезпечення проектних, вишукувальних і виробничих робіт та реставрації об'єктів культурної спадщини. Повернення культурної спадщини в сучасний освітньо-культурний процес. Підтримка проектів громадського сектору
2.5.1. Забезпечення реформування системи інституційного догляду та виховання дітей	Розроблення та впровадження системи моніторингу та оцінювання процесу реформування системи інституційного догляду та виховання дітей
2.5.2. Розвиток ефективної та спроможної системи підтримки зростання дітей у сім'ї	Забезпечення надання матеріальної підтримки жителям області при народженні дитини,

Завдання	Можливі напрями реалізації проєктів
	створення умов для безпечного материнства, збереження репродуктивного здоров'я населення, покращення демографічних процесів через реалізацію соціального програмного проєкту «Одна родини – три дитини». Розвиток послуг з підтримки сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою збереження сім'ї для дитини. Розроблення та впровадження механізмів моніторингу й оцінювання ситуації у територіальних громадах щодо забезпечення реалізації права дитини на виховання в сім'ї. Забезпечення доступності послуг для дітей з особливими потребами, зокрема дітей з інвалідністю, та сімей, у яких виховуються такі діти. Розвиток мережі та забезпечення надання освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних послуг (зокрема раннього втручання, інклюзивного навчання)
2.5.3. Забезпечення якісного альтернативного догляду дітей, які залишились без піклування батьків, з метою запобігання потраплянню таких дітей до закладів інституційного догляду та виховання	Розвиток послуг альтернативного догляду за дітьми, які з певних причин не можуть проживати з біологічними батьками. Запровадження механізму врахування інтересів та індивідуальних потреб кожної дитини під час визначення форми її влаштування. Створення сприятливих умов для залучення громадянського суспільства, бізнесових кіл, лідерів громадської думки до питань захисту прав дітей
3.1.1. Забезпечити дотримання міжнародних стандартів екологічного поводження на території Херсонської області	Впровадження міжнародних стандартів у сфері екологічного поводження. Створення системи екологічного моніторингу. Створення умов для відмови від пластику та переходу до екологічно безпечних матеріалів. Інформаційно-просвітницька кампанія з формування екологічної культури. Створення системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС. Інформування населення щодо забруднення навколишнього природного середовища
3.1.2. Формування екологічної мережі на території області	Херсонщина в системі національної екомережі. Підтримка заповідних територій Херсонщини, зокрема створення нових і розширення наявних територій та об'єктів природно-заповідного

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
	фонду. Створення стимулів та інфраструктури до збільшення частки використання велосипедів та електротранспорту. Боротьба з небезпечними рослинами-алергенами
3.1.3. Збереження та відтворення лісової екосистеми області	Збереження та відновлення лісосмуг і зелених насаджень. Збереження та захист лісів від пожеж ті шкідників
3.1.4. Створити та забезпечити функціонування системи моніторингу за станом водних об'єктів та берегових ліній	Система моніторингу за станом гідрологічного балансу водних об'єктів та інформування громадян. Відновлення гідрологічного режиму річок та водойм області. Моніторинг стану виконання заходів, спрямованих на берегоукріплення узбережжя Азовського та Чорного морів, інших водних об'єктів області
3.1.5. Забезпечити очищення стічних вод у басейні р.Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів	Упорядкування споруд водовідведення на р. Дніпро та Каховському водосховищі. Упорядкування споруд водовідведення на узбережжях Чорного та Азовського морів. Стимулювання використання новітніх технологій з водовідведення. Використання сучасних систем захисту морських та річкових акваторій від забруднення
3.2.1. Покращити збір та утилізацію відходів	Моніторинг впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів у населених пунктах області. Використання успішного практичного досвіду еколого-просвітницької роботи. Забезпечення населених пунктів області спецтехнікою та обладнанням для санітарної очистки. Будівництво, упорядкування об'єктів поводження з твердими побутовими відходами, впровадження сучасних технологій та обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації твердих побутових відходів. Належний збір та очищення рідких відходів (стічних вод) відповідно до вимог чинного законодавства

Завдання	Можливі напрями реалізації проектів
3.2.2. Налагодити систему поводження з небезпечними відходами	Знешкодження не придатних до використання пестицидів. Збір та утилізація елементів живлення (батарежок), лампочок і термометрів зі складом ртуті
3.3.1. Створити систему моніторингу раціонального використання енергетичних ресурсів у Херсонській області	Забезпечити моніторинг та аналіз споживання енергетичних ресурсів у бюджетній сфері на обласному та місцевому рівні. Запровадження сертифікації енергетичної ефективності будівель
3.3.2. Забезпечити розвиток та модернізацію енергетичної інфраструктури області для підвищення можливостей виробництва та збереження енергії з відновлювальних джерел	Проведення моніторингу за впровадженням об'єктів відновлювальної енергетики в області
3.3.3. Забезпечити пропорційний доступ до енергетичних ресурсів усіх територіальних громад області	Підтримка впровадження енергоефективних проектів територіальних громад області. Стимулювання населення до впровадження енергоефективних заходів. Забезпечення населених пунктів області газопостачанням

IX. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Херсонщина має значні можливості щодо розвитку туристичного потенціалу. Поєднання можливостей рекреаційних зон Чорноморського та Азовського узбережжя із можливостями використання національних парків, зеленого туризму та екологічно чистого харчування створює порівняльну перевагу як для розвитку АПК, так і туристичної галузі.

Комфортні кліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальна флора і фауна, історико-культурна спадщина, розвинута мережа транспортного сполучення, достатні природно-оздоровчі ресурси сприятимуть зростанню привабливості території.

Зростання інтересу населення України та іноземних туристів насамперед до етнографічного, екологічного, сільського “зеленого”, історико-культурного та інших видів туризму підвищить популярність наявних курортних і рекреаційних зон, об'єктів історико-культурної спадщини, природно-заповідного фонду, винного та сільського “зеленого” туризму області.

Зростання світового попиту на продовольство сприятиме впровадженню у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, зокрема ресурсозберігаючих; розвитку тваринництва; розширенню сфери переробки продукції.

Розширення зв'язків між адміністративними центрами районів і сільськими населеними пунктами, включаючи забезпечення транспортної доступності, розвитку сільської місцевості, а також вжиття заходів, що

сприятимуть розвитку людського капіталу, упровадження новітніх технологій, покращення навколишнього природного середовища, сприятиме привабливості територій для інвестицій та активізації економічної діяльності, яка в свою чергу, сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги.

Реформа децентралізації сприятиме розвитку самостійності територіальних громад, що у свою чергу сприятиме нарощуванню прозорості та відкритості місцевої влади і надаватиме перевагу при розгляді інвестиційних пропозицій.

Проведення політики енергозаміщення та розвитку альтернативної енергетики матиме значний вплив на місцевий ринок праці, а значний кадровий потенціал підсилуватиме спроможність місцевих громад до реалізації масштабних інвестиційних проектів.

Зростання світового попиту на продовольство сприятиме оновленню технічного потенціалу в аграрній сфері, збільшенню площ сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями, підвищенню культури землеробства.

Нарощування міжнародної технічної допомоги вкупі з проведенням реформи децентралізації дозволить розв'язати проблеми поводження з відходами, оновлення дорожнього покриття, облаштування пам'яток та туристичної інфраструктури.

Покращення бізнес-клімату сприятиме створенню нових робочих місць, що разом з наявністю житла зменшуватиме дефіцит кадрів та даватиме поштовх для розвитку інфраструктури підтримки бізнесу.

Продовження процесів інтеграції з ЄС сприятиме розвитку системи якості та безпечності харчових продуктів, нарощуванню потужностей меліоративної системи, дощувальної техніки.

Посилення негативних тенденцій щодо подальшого відтоку кадрів посилюватиметься через незначну кількість робочих місць, що приваблюють молодь.

Виникнення надзвичайних ситуацій природного (підтоплення, затоплення) та техногенного характеру (руйнування берегів Каховського водосховища та морського узбережжя, забруднення басейну р.Дніпро та акваторії Азовського, Чорного морів стічними водами тощо) є значним потенційним ризиком, враховуючи недостатню кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих, відсутність сучасних технологій очистки стічних вод, системи збору та утилізації твердих побутових відходів, а також низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком затоплення (підтоплення).

Продовження деградації родючості ґрунтів посилює такі слабкі сторони, як: низька культура обробітку сільськогосподарських земель, незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями.

Обґрунтування вибору сценарію розвитку області.

Сценарій розвитку - деяка послідовність подій (у випадку територіальної соціально-економічної системи – станів), які можуть відбутися в майбутньому зі значною долею ймовірності за певних умов. Такі умови, або фактори, можуть

бути як зовнішні (задаються системою вищого рівня або формуються поза межами системи), так і внутрішні (формуються всередині самою системою).

Тому сценарій нерозривно пов'язаний з припущеннями, за яких можуть виникати ті чи інші фактори впливу.

Грунтуючись на аналізі демографічної ситуації, соціально-економічному аналізі загалом, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що найбільш імовірним є реалістичний сценарій розвитку, в якому взяті до уваги наступні базові припущення.

Національний рівень.

1) національне законодавство синхронізується із законодавством ЄС дуже повільними темпами;

2) реформа адміністративно-територіального устрою, податкова, бюджетна тощо впроваджуються некомплексно і несистемно, зі значним уповільненням;

3) державний фонд регіонального розвитку починає працювати відповідно до європейської практики.

4) інвестиційний клімат поступово змінюється на краще, однак інтерес до України з боку міжнародних інвесторів зростає несуттєво.

Регіональний рівень, економіка.

1) транскордонний товарообмін зростає повільно;

2) рівень корупції в державних інститутах залишається ще досить високим, рівень довіри з боку підприємців і громадян незначно підвищується;

3) рівень капітальних інвестицій у реальний сектор економіки незначно зростає;

4) інвестиційна привабливість області зростає повільно, як і зацікавленість з боку міжнародних інвесторів;

5) вихід економіки з «тіні», зокрема малого і середнього підприємництва, стимулюється державою недостатньо;

6) до області надходять прогнозовані кошти для реалізації проектів регіонального розвитку з державного фонду регіонального розвитку.

Регіональний рівень, соціальна сфера

1) демографічна ситуація змінюється у рамках прогнозованої;

2) соціальна інфраструктура та соціальні послуги покращуються повільно в межах доступних фінансових ресурсів.

Реалістичний сценарій реалізовується на тлі повільної і поступової трансформації правового поля держави, що спричинене неготовністю як політичної еліти, так і населення країни до різких змін.

Повільне впровадження задекларованих реформ (адміністративно-територіального устрою, податкової, бюджетної тощо) у планований період скеровує розвиток регіону в напрямі інерційного сценарію, однак деякі зрушення, зокрема у промисловій та інвестиційній політиці, створюють підґрунтя для поступової технологічної модернізації промислових підприємств та покращання інвестиційного клімату в країні та регіоні.

При загальному інерційному варіанті розвитку більшості галузей та виробництв окремі з них будуть розвиватися інноваційним шляхом. У результаті

їх реалізації тією чи іншою мірою будуть пом'якшуватися соціальні та комунальні проблеми розвитку регіону, проте це не забезпечить комплексного їх розв'язання.

За таких обставин з високою долею ймовірності може відбутися становлення та розвиток інноваційної моделі господарства через певну «точку (або точки) зростання» як мультиплікатора інноваційних змін у регіоні або в галузі.

Реалізація цього сценарію передбачає не цілком комплексний, але послідовний шлях у напрямі вирішення окремих локальних господарських та інноваційних завдань як складових інноваційної моделі економіки.

У результаті виваженої промислової та інвестиційної політики центральної і регіональної влади поступово відбувається технологічна модернізація промислових підприємств та, відповідно, зростання їх продуктивності.

Однією з підстав економічного розвитку регіону стає ефективна інвестиційна політика. Вона реалізовується скоординованими зусиллями регіональної та місцевої (міст і районів) влади, а її основним завданням є підвищення інвестиційної привабливості регіону, формування привабливих інвестиційних продуктів та їх ефективне просування на інвестиційні ринки.

Сформовані «інвестиційні зони» поступово «освоюють» стратегічні інвестори, створюючи нові інноваційні підприємства: логістичні центри, технопарки, технополіси – нові «точки зростання».

Зазнає поступових змін сільськогосподарська галузь унаслідок підвищення інтересу з боку іноземних інвесторів: створюються високотехнологічні підприємства вирощування й переробки органічної сільськогосподарської продукції, насамперед в овочівництві/садівництві та тваринництві.

Мале і середнє підприємництво поступово переміщується зі сфери торгівлі та послуг до сфери виробництва. Постійно зростає частка малих та середніх підприємств у високотехнологічних інноваційних галузях: інформаційно-комунікаційних технологіях, програмуванні.

Реалістичний сценарій стає можливим з більшою часткою ймовірності за умови, що обласна влада в особі обласної ради та обласної державної адміністрації в його рамках здійснює активні кроки з планування регіонального розвитку, мобілізації бюджету розвитку області та коштів фонду регіонального розвитку на провадження розвиткових проєктів, які є взаємоув'язаними з цілями регіонального розвитку та тенденціями глобальної економіки.

Таким чином, було обрано конфігурацію стратегічних і оперативних цілей, здатних у довгостроковій перспективі не лише підвищити якість життя мешканців області в умовах реалістичного розвитку існуючих факторів впливу, але й запобігти окремим прогнозованим на сьогодні ризикам.

Х. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 років для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Стратегії. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Стратегії, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17). Моніторинг може бути використаний для:

порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Стратегії;

отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);

перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

перевірки того, що Стратегія виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів та аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Стратегії індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори.

Таблиця 9

Операційні цілі	Індикатори
1.1. Розвиток інноваційних індустрій та діджиталізації	частка адміністративних послуг в електронному вигляді, %; кількість видів адміністративних послуг, які надаються в електронній формі, одиниць; кількість громадян, які отримали послуги онлайн, осіб; кількість оцифрованих архівних документів, одиниць; обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу, тис. грн; обсяг капітальних інвестицій на 1 особу населення у % до загального показника по Україні; обсяг прямих іноземних інвестицій на 1

Операційні цілі	Індикатори
	особу населення у % до загального показника по Україні; обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн; частка інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %; кількість підготовлених інвестиційних майданчиків; кількість реалізованих інвестиційних пропозицій; кількість наукових розробок, зареєстрованих у базі інновацій; кількість освоєних нових видів продукції у промисловості, одиниць; кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, одиниць; частка реалізованої продукції (товарів, послуг) малими і середніми підприємствами у загальному обсязі реалізації області, %.
1.2. Розвиток сільських територій, зрошення, органічного сільськогосподарського виробництва, рибного господарства	площа зрошуваних земель на основі ресурсозберігаючих технологій, тис. га; рівень впровадження стандартів ISO (кількість отриманих сертифікатів ЄС сільськогосподарськими товаровиробниками), одиниць; індекс виробництва сільськогосподарської продукції до попереднього року, %; кількість працюючих агроіндустріальних парків, одиниць; обсяг органічної продукції в загальному обсязі сільськогосподарської продукції; кількість обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів; кількість працюючих рентабельних рибних господарств, одиниць; обсяг виробництва товарної риби, тис. тонн.
1.3. Переробка сільськогосподарської продукції на засадах смарт-спеціалізації	кількість впроваджених проєктів з виробництва крафтової продукції, одиниць; обсяг ВРП у розрахунку на 1 особу (у фактичних цінах), тис. грн; індекс фізичного обсягу ВРП (у порівнянних цінах), %;

Операційні цілі	Індикатори
	індекс виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, % обсяг експорту сільськогосподарської продукції, млн дол.США.
1.4. Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей	кількість обслуговуваних туристів до попереднього періоду, млн осіб; тривалість туристичного сезону, місяців; кількість сертифікованих закладів розміщення, одиниць; кількість відвідувань туристичних електронних ресурсів області, одиниць; обсяг суми туристичного збору до місцевих бюджетів регіону, тис. грн.
1.5. Розвиток транспортної інфраструктури та сполучення	темп зростання вантажоперевезень до попереднього періоду, окремо – водними видами транспорту (%); темп зростання пасажироперевезень до попереднього періоду (%); частка вантажів, пасажирів, перевезених авіаційним, водним транспортом (%).
2.1. Херсонщина – територія здорового життя	середня очікувана тривалість життя, років; сумарний коефіцієнт народжуваності (на 1 жінку); кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення, хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, випадків; показник малюкової смертності, ‰; забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення), осіб; укомплектованість закладів охорони здоров'я у сільській місцевості лікарями, які надають первинну медичну допомогу, %; кількість побудованих (реконструйованих) об'єктів для заняття фізичною культурою і спортом, одиниць.
2.2. Розвиток людського капіталу для забезпечення продуктивної зайнятості населення	показник охоплення дітей віком 4 - 6 років дошкільною освітою, у тому числі в сільській місцевості, %; результативність ЗНО (не менше 160 балів) серед випускників сільських закладів загальної середньої освіти, %; показник охоплення позашкільною освітою

Операційні цілі	Індикатори
	дітей шкільного віку, %; частка учнів, для яких організовано підвезення до місця навчання і додому, % до загальної кількості учнів, які того потребують; кількість класів з інклюзивною формою навчання, одиниць; наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн; середня заробітна плата, грн; рівень зайнятості населення віком 15 - 70 років (за методологією МОП), %.
2.3. Створення комфортних умов для проживання населення	протяжність відремонтованих автодоріг, км; площа відремонтованих ділянок автодоріг загального користування за рахунок експлуатаційного утримання, кв.м; рівень охоплення населених пунктів області централізованим питним водопостачанням та централізованим водовідведенням, %; частка ветхих та аварійних водопровідних і каналізаційних мереж; обсяг будівельних робіт, млн грн; індекс обсягу будівельних робіт; обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення, кв.м загальної площі; кількість планів об'єднаних територіальних громад; кількість генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій та детальних планів територій, одиниць; кількість об'єктів, обладнаних спеціальними та допоміжними засобами для осіб з інвалідністю, одиниць; рівень охоплення соціальними послугами (співвідношення кількості отримувачів до кількості потребуючих), %.
2.4. Збереження та розвиток культурного простору	кількість людей, які відвідують культурні події як в цілому, так і секторально (візуальне мистецтво, театри, книжкові фестивалі, музейні проекти, музика, виставкові проекти тощо); кількість відновлених історико-культурних

Операційні цілі	Індикатори
	пам'яток із забезпеченням їх подальшого збереження.
2.5. Кожна дитина у щасливій родині	питома вага дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у сімейних формах виховання, у загальній кількості дітей цієї категорії, %; кількість дітей, які отримують послугу з патронату, осіб; питома вага дітей, які перебувають у закладах інституційного виховання та догляду, у загальній кількості дитячого населення, %.
3.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля	кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, одиниць; частка площі природно-заповідного фонду в загальній площі області, %; створено систему спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища та інформування громади про результати спостережень; рівень лісистості області, %; загальний обсяг водовідведення, в тому числі нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. куб.м.
3.2. Покращення управління відходами	питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %; кількість паспортизованих полігонів; кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць; кількість населених пунктів, у яких впроваджено роздільне збирання побутових відходів; кількість вивезених та знищених токсичних відходів, тонн.
3.3. Енергетично безпечна територія	частка використання відновлювальних джерел енергії від загального споживання областю енергоносіїв, %; частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні до сумарної потужності котелень області, %; кількість реалізованих інвестиційних проектів з енергоефективності, одиниць; частка домогосподарств, які уклали

Операційні цілі	Індикатори
	кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету (в тому числі із співфінансуванням з місцевих бюджетів), % до загальної кількості домогосподарств області.

XI. Резюме нетехнічного характеру інформації

Місія Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 років визначена як збереження та розвиток унікального людського капіталу та природних ресурсів Херсонщини - конкурентоздатної території Східної Європи, де люди щасливо живуть, успішно працюють та зручно подорожують.

У Стратегії визначені такі стратегічні цілі:

1. Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та впровадження інноваційно-інвестиційних процесів.
2. Демографічний та просторовий розвиток.
3. Екологічна безпека та ресурсозбереження.

Основною відмінністю Херсонської області є поєднання значних обсягів високопродуктивних земель, водних ресурсів, кліматичних умов як для вирощування сільськогосподарських культур та риборозведення, так і реалізації рекреаційного потенціалу переважно на берегах Азовського та Чорного морів.

Забезпечення екологічної сталості та ресурсозбереження є основою сучасного господарювання. І хоча структура економіки області майже не містить підприємств, які створюють пряму загрозу стану навколишнього середовища, вона має велику кількість суб'єктів господарювання, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням природних ресурсів.

Аналіз трендів стану довкілля області вказує на перевагу викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення та виробничої техніки над викидами від стаціонарних джерел, найбільшу водоемку галузь економіки області – сільське господарство (понад 94% використання води на зрошення), високий рівень господарського освоєння земель, приблизно постійний рівень утворення та утилізації твердих побутових відходів шляхом їх захоронення. Відсоток заповідності області становить 10,6%.

Основними екологічними проблемами області є забруднення басейну р.Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів неочищеними стічними водами, проблема поводження з твердими побутовими відходами, накопичення непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, руйнування берегової смуги Чорного моря, порушення гідрологічного режиму малих річок області, підтоплення земель і населених пунктів області, проблема природно-заповідного фонду, забруднення навколишнього природного середовища викидами колишнього ПрАТ «Кримський Титан» в населених пунктах прилеглих до окупованої АР Крим.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Реалізація Стратегії не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги. Ймовірно можуть відбутися:

- збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел внаслідок розвитку водного транспорту, зокрема, модернізації портової галузі, подовження туристичного сезону;

- зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на потреби зрошення.

Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Реалізація багатьох оперативних цілей Стратегії має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Стратегії є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Стратегія. Система запропонованих в Стратегії індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори. Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.

Перший заступник голови Херсонської
обласної державної адміністрації,
керівник Робочої групи з розробки
Стратегії розвитку Херсонської області
на період 2021-2027 років

Д.БУТРІЙ